

Kahramanmaraş depremi sonrası akut dönemde psikososyal destek uygulamalarında görev alan çocuk gelişimcilerin mesleki deneyimlerine yönelik görüşlerinin incelenmesi: Sağlık kuruluşları örneği*

Examining the opinions of child development professionals on their professional experiences in psychosocial support practices in the acute period after Kahramanmaraş earthquake: A case of health institutions

 Yasemin Yılmaz¹, Emrullah Can Yavuz²

¹Çocuk Gelişimci

²Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Kırklareli, Türkiye.

ÖZET

Amaç: Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışan ve Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası depremzede çocuk, ergen ve ailelerine yönelik akut psikososyal destek müdahalelerinde görev almış çocuk gelişimcilerin yürüttüğü çalışmaların ve yaşadıkları durumların incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde yapılandırılan bu araştırma, Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışan ve 6 Şubat depremlerinden sonra akut dönemde çocuk, ergen ve ailelerine yönelik psikososyal destek hizmeti sunan 24 çocuk gelişimciyle yürütülmüştür. Veri toplamı aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ve genel bilgi formu kullanılmıştır. Veriler odak grup görüşmesi yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir.

Bulgular: Çocuk gelişimciler, ihtiyaç tespiti ve koordinasyon çalışmasıyla başlayıp çocuk ve ailelere yönelik çalışmalarla devam eden bir süreç yaşandığını belirtmiştir. Çocuk gelişimciler bu süreçte hekim ve diğer sağlık profesyonelleriyle iş birliği yapmış ve koordinasyon sürecinde yer almıştır. Çocuk ve aileyi merkeze alarak onların ihtiyaçları doğrultusunda destek hizmetleri yürütmüştür.

Sonuçlar: Çocuk gelişimciler, diğer meslek elemanlarının çocuk gelişimcinin meslek tanımını bilmemesinden dolayı zorluklar yaşamıştır. Ayrıca travma, kayıp ve yas süreçlerine ilişkin deneyim eksikliklerinin olduğunu belirten çocuk gelişimciler, çocuk gelişimi lisans derslerinin güncellenmesini önermiştir.

Anahtar kelimeler: deprem, çocuk gelişimi; psikososyal destek, 6 Şubat depremleri

ABSTRACT

Aim: In this study, the aim was to investigate the activities carried out by child development specialists employed by the Ministry of Health who participated in acute psychosocial support interventions for children, adolescents, and their families following the earthquakes centered in Kahramanmaraş.

Methods: This research, which was structured in a case study design, one of the qualitative research methods, was conducted with 24 child development professionals working within the Ministry of Health and providing psychosocial support services to children, adolescents and their families in the acute period following the 6 February earthquakes. The study used a semi-structured interview form and a general information form developed by the researchers as data collection tools. Data were collected using the focus group interview method. The data were analysed using content analysis.

Results: In the first phase, child development professionals were involved in needs assessment and coordination activities. They then carried out support activities for children and families. In this process, child development professionals worked together with doctors and other health professionals in the coordination process. The professionals provided child and family-centred support services.

Conclusion: Child development professionals faced challenges because other professionals were unfamiliar with their job description. Additionally, they acknowledged a lack of experience in trauma, loss, and mourning processes, and recommended updating undergraduate child development courses to address these gaps.

Keywords: Earthquake, child development; psychosocial support; February 6 earthquake

Giriş

6.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde yaşanan depremler 11 ilde 50000'in üzerinde ölüme, 107000'in üzerinde kişinin yaralanmasına ve 57000'in üzerinde binanın yıkılmasına sebep olmuştur (AFAD, 2023). Deprem bölgesindeki kişilerin büyük çoğunluğu deprem anındaki bedensel hasar ve kayıplarının yanı sıra, maddi manevi birçok kayba neden olan büyük bir afet yaşamışlardır. Afetler insanları sarsan, örseleyen, birçok açıdan çaresiz bırakan, kişilerin normal yaşamlarını aniden, beklenmedik bir şekilde kesintiye uğratarak yaşamlarının altüst olmasına neden olan travmatik olaylardır. Bu nedenle afete maruz kalmış bireyler acil sağlık hizmetlerinin yanı sıra psikososyal desteğe de ihtiyaç duymaktadırlar.

Acil durumlar ve deprem gibi doğal afetler tüm bireyleri etkilese de çocuklar üzerinde daha fazla etki yaratmaktadır. Depremin oluşturduğu yıkımlar, kayıplar, yas durumu ve güvenli alanı kaybetme durumları çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Aral, 2023). Deprem, birçok yeni durumu beraberinde getirmektedir. Güvenli alan kaybı, değişen yaşam koşulları, rutinlerin değişmesi, ebeveyn kaybı, taşınma ve yeni koşullara uyum sağlama gibi durumlar depremle birlikte çocuk ve ailelerin hayatına girmektedir. Aileler ve çocuklar depremin ortaya çıkardığı panik ve şok durumlarını yaşarken bir yandan da meydana gelen bu yeni durumlarla baş etmeye çalışmaktadır. Bu süreçte çocuklar ve aileler çeşitli zorluklar yaşamaktadır.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Emrullah Can Yavuz, Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Kırklareli, Türkiye

E-posta: ecanyavuz@gmail.com

Geliş tarihi / Received: 13.12.2023, Kabul tarihi / Accepted: 21.05.2024

*Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi V. Uluslararası Çocuk Gelişimi Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Bildiri olarak sunulmuştur

Duygularını düzenlemekte, dürtülerini ve tepkilerini kontrol etmekte zorlanmakta, çocuklarında meydana gelen değişiklikler karşısında ne yapacağını bilememe ve zaten kendisi de travmatize olmuşken çocuğuna nasıl yardım edeceğini bilememe durumları yaşanmaktadır. Araştırmalar, çocukların ve ailelerin yaşadığı duyguların farkında olarak, ailelere çocuk odaklı rehberlik hizmetlerinin sunulması, çocuklara yönelik tarama, izlem ve destek çalışmalarının yürütülmesi, çocuğu anlayarak ve ihtiyaçlarının farkında olarak ekip çalışmalarının koordine edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Aral, 2023; Yıldız vd., 2023). Afet sonrasında yürütülecek bu çalışmalar ve hizmetler bütünü psikososyal destek olarak ele alınmaktadır. Psikososyal destek çalışmaları; etkilenenlerin yeni durumlara ve yaşantılara uyum sağlaması, duygusal ve davranışsal sorunların önlenmesi, bireylerin güçlenmesinin sağlanması ve kapasitelerinin artırılması için yürütülen hizmetler bütünü ifade etmektedir (Kızılay, 2008).

Türkiye'de psikososyal destek ilk olarak 1999 Depremiyle bilinir olmaya başlamıştır. Ancak burada yapılan psikososyal hizmetlerin oldukça dağınık, karışık ve düzensiz olarak gerçekleştirildiği, sürekliliğinin sağlanamadığı görülmüştür. Bunun, bilgi ve deneyim eksikliği olduğunun tespit edilmesi üzerine eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili kurumlar, STK'lar, hastaneler çalışmalar yapmaya başlamıştır (Altun, 2016). Daha sonra 2006 yılında afetlerde sadece psikososyal hizmetler verecek olan Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB); Türkiye Kızılay Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği ile Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'nin katılımıyla kurulmuştur (APHB, 2011). Görüldüğü gibi bu ekipte çocuk gelişimciler yer almamaktadır. Çünkü çocuk gelişimi mesleğinin tarihine baktığımızda 2009 yılına kadar sadece bir üniversitenin sağlık lisansiyeri olarak çocuk gelişimci mezun ettiği, bu yıldan itibaren ise üniversitelerde sağlık bilimleri fakültelerinde hızlıca çocuk gelişimi bölümlerinin arttığı görülmektedir (Doğan Keskin & Bayhan, 2020). Ayrıca Sağlık Bakanlığı bünyesinde uzun yıllar çok az sayıda çocuk gelişimci varken 2007 yılı itibarıyla yapılmaya başlanan atamalarla her geçen gün ülke genelinde sayıları artmıştır (Yılmaz & Yıldız Akkuş, 2018). Bu sayılar ve yukarıdaki bilgiler bize Sağlık Bakanlığı bünyesinde görev alan çocuk gelişimcilerin ilk defa geniş katılımlı psikososyal destek ekiplerinde yer aldığını göstermektedir.

Bu doğrultuda yapılan çalışmanın gerekçesi, çocuk gelişimcilerin ilk defa dahil oldukları akut dönem psikososyal destek ekipleri içerisinde yaptıkları çalışmaları ve yaşadıkları durumları belirleyerek, daha sonra yaşanma ihtimali olan afetler öncesinde, mesleki donanımlarını ve ekip içerisindeki tanınırlıklarını arttırmaya yönelik çalışmaların yapılmasına zemin hazırlamaktır.

Yöntem

Araştırmanın modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalar bir konu veya bir durum hakkında detaylı bilgilere ulaşmak ve konuyu kendi sınırları içinde tüm detaylarıyla ortaya çıkarabilmek amacıyla bu durum veya konu hakkında deneyime sahip kişilerden derinlemesine bilgi toplanan araştırmalardır. Durum çalışması deseni bir veya birkaç durum ortam ve zaman gibi kendi sınırlar içerisinde bütüncül olarak ele alınmaktadır. Ayrıca daha önce hiç kimsenin çalışmadığı bir duruma yönelik daha sonra yapılacak olan araştırmalara yol gösterici olması amacıyla kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın örneklemini, Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışan ve Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası akut dönemde deprezede çocuk, ergen ve ailelerine yönelik psikososyal destek müdahalelerinde görev almış çocuk gelişimcilerden çalışmada gönüllü olarak yer almayı kabul eden katılımcılar oluşturmaktadır. Nitel bir çalışma olarak planlanan araştırmada örneklem seçme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile örneklem seçmenin temel amacı araştırma için önceden belirlenmiş olan ölçütlerin, katılımcılar tarafından karşılanıyor olmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu kapsamda araştırmaya 24 çocuk gelişimci dahil edilmiştir.

Çocuk gelişimcilerin ikisi erkek, 22'si ise kadındır. Yaşları 22 ile 42, Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışma deneyimleri bir ay ile 16 yıl, psikososyal destek ekibinde görev alma süreleri 10 gün ile 120 gün, psikososyal destek ekibine dahil olma zamanları depremin birinci günü ile 75. günü arasında değişmektedir. Çalışma grubundaki on çocuk gelişimci gönüllü olarak, on dört çocuk gelişimci ise görevlendirme ile bu ekibe dahil olmuştur. Çocuk gelişimcilerin görev yaptıkları yerler arasında hastaneler, sağlıklı hayat merkezleri, kredi ve yurtlar kurumları, çadır kentler ve konteyner kentler bulunmaktadır.

Veri toplama araçları

Araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve çalışmanın amacına yönelik hazırlanmış olan odak grup görüşmesi soruları kullanılacaktır. Kişisel bilgi formunda, katılımcıların yaş, cinsiyet, çalıştıkları kurum, çalışma yılları, psikososyal destek ekiplerine depremin kaçınıcı gününde dahil oldukları ve bu ekipte ne kadar süre ile görev yaptıkları gibi bilgilere yer verilecektir. Odak grup görüşme formu için yarı yapılandırılmış 4 adet soru oluşturulmuştur. Oluşturulan soruların çalışmanın amacına uygunluğunun değerlendirilmesi için 3 alan uzmanından görüşleri alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda soru içerikleri düzenlenmiştir. Yarı yapılandırılmış araştırma soruları, odak grup görüşmesi sırasında sorumlu araştırmacının moderatörlüğünde sondaj yöntemiyle derinlemesine cevaplanması sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen sorular ve sonda sorularına ilişkin örnek soru aşağıda sunulmuştur;

3. Çocuk Gelişimcilerinin mesleki becerilerini göz önünde bulundurduğunuzda, katıldığınız psikososyal destek çalışmalarında mesleki becerileriniz açısından güçlü ve/veya zayıf yönleriniz var mıydı? Bunlar hakkında ne söyleyebilirsiniz?

3.1. Hangi mesleki becerilerin sizi sahada güçlendirdiğini düşünüyorsunuz?

3.2. Süreçte sizi mesleki açıdan zorlayan durumların nedenleri sizce nelerdir?

3.3. Güçlü/zayıf yönlerinizin süreç içerisinde size etkileri neler oldu?

Veri toplama süreci

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri, katılımcıların belirlenen bir konuyla ilgili bakış açılarına, yaşantılarına, ilgilerine, deneyimlerine, eğilimlerine, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve

alışkanlıklarına dair derinlemesine, detaylı ve çok boyutlu nitel bilgi edinmeyi amaçlamaktadır (Çokluk vd., 2011). Bu amaç doğrultusunda ortak bir deneyimleri olması esasına göre araştırmacı tarafından bir araya getirilen grubun, kendi deneyimlerinden yola çıkarak araştırmaya konu olan problem hakkında görüşlerini aktardıkları bir ortamdır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Odak grup görüşmelerinde temel ilkeler; katılımcı olarak homojen bir grubun seçilmesi, moderatörün etkin katılımıyla yarı yapılandırılmış bir görüşmenin sağlanması, her grubun 6 ila 10 katılımcıya sahip olması ve araştırma başına toplam üç ila beş grup oluşturulmasıdır (Morgan, 1997).

Uygulama online platform üzerinden, katılımcılar tarafından belirlenen uygun zamanda, senkronize katılım ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme öncesinde tüm oturuma ilişkin ses kayıtlarının alınacağı açıklanmıştır. Katılımcılar üç ayrı gruba bölünmüş, farklı gün ve zamanlarda üç ayrı oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Veriler, 31 Ekim 2023, 3 Kasım 2023 ve 9 Kasım 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen üç farklı oturumda toplanmıştır. Oturumlar sırasıyla 2 saat 31 dakika, 1 saat 30 dakika ve 2 saat 39 dakika sürmüştür.

Verilerin analizi

Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılarak tümevarımsal analiz yapılmıştır. Tümevarımsal analizde veri içindeki örüntülerin, temaların ve kategorilerin keşfedilmesini amaçlamaktadır. Bu yöntemde araştırmacının veriyle etkileşimi ön plana çıkmaktadır ve bulgular bu etkileşim sonucunda ortaya çıkmaktadır. İçerik analizi aracılığıyla metinler ve görüşmeler içinde yer alan kavramlar ve temalar araştırmacının metinlerle olan etkileşimiyle gün yüzüne çıkarılmaktadır (Patton, 2018).

Odak grup görüşmelerinden elde edilen ses kayıtlarının transkript çalışması sonucunda yaklaşık 50 sayfalık bir veri metni ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan nitel veri araştırmacılar tarafından okunmuştur. Yapılan görüşmeler esnasında alınan notlar ve okuma sırasında katılımcıların verdiği yanıtlara ilişkin kodlamalar yapılmıştır. Metinler içerisinde oluşturulan kodlar arasından birbirleriyle ilişkili olanlar bir araya getirilmiş ve bu kodlardan yola çıkılarak temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Ortaya çıkan kodlar, alt temalar ve alt temaların oluşturduğu ana temalar her iki araştırmacı tarafından okunmuş ve görüş birliği sağlandıktan sonra son hali verilmiştir. Araştırma bulgularının analizi sonucunda 6 Şubat Depremi'nin Duyguları, İhtiyaç Tespitinden Psikososyal Desteğe Doğru Giden Saha Süreci, Çocuklarda Tespit Edilen Sorunlar, Çocuk Gelişimci Olarak Yapılan Çalışmalar, Çocuk Gelişimcinin Psikososyal Destek Sürecindeki Rolü, Değişen Normal Algısı, Çocuk Gelişimcilerin Mesleki Zorlukları, Öneriler olmak üzere sekiz ana temaya ulaşılmıştır.

Nitel araştırmalarda verilerin aktarılabilirliği ve inandırıcılığı verilerin iyi bir şekilde betimlenmesine bağlıdır. Elde edilen bulguların okuyucu tarafından anlaşılabilirliği için betimlemeler önemli yer tutmaktadır. Bu nedenle nitel araştırmalarda doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmada ortaya çıkan temalar ve alt temalar katılımcı görüşlerinden elde edilen doğrudan alıntılar eşliğinde sunularak bulgular oluşturulmuştur. Katılımcıların her birine kod adlar atanmış ve doğrudan alıntılar bu kod adlar ile sunulmuştur.

Araştırmanın etik boyutu

Araştırmanın etik kurul izinleri Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'nun 13.06.2023 tarih ve E-35523585-302.99-87673 sayılı kararı ile alınmıştır. Araştırma sürecinde katılımcıların gönüllü onamları alınmış ve araştırma sürecinde ses kayıtlarının alınacağına ilişkin bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırma sürecinde ve makalede katılımcıların kimliklerini açığa çıkaracak herhangi kişisel bilgiye yer verilmemiştir. Yapılan alıntılarda katılımcılara atanan kod adlar kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen temalara ilişkin bulgulara yer verilecektir.

1. Tema: 6 Şubat depreminin duyguları

Tablo 1. 6 Şubat depremine ilişkin duygular

Tema	Alt temalar
6 Şubat depreminin duyguları	Hem çalışan hem depremde olmak Olayın şoku Kaygılar ve bildiğini unutma hissi Çocuklar için duyulan endişe

6 Şubat Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen depremler sonrasında psikososyal destek ekiplerinde yer alan meslek elemanlarıyla yapılan görüşmeden elde edilen bulgular meslek elemanlarının yaşadığı ilk duyguları ortaya koymuştur. Özellikle deprem bölgesindeki hastanelerde ve sağlık kurumlarında çalışanlar hem depremde hem de meslek elemanı olarak süreçte yer almıştır. Bir taraftan depremin getirdiği duyguları depremde olarak yaşayan İrem bir taraftan da meslek elemanı olarak çalışmaya devam etme zorunluluğunun getirdiği duyguları bir arada yaşadığını ifade etmiştir.

İrem: Kendimi daha çok şu an maruz kalan biri olarak hissediyorum. Hizmet de verdim ama bir noktada alamadım da. Mesela ailem Adıyaman'da yaşıyor, bu depremde kuzenimi kaybettim ben de 10 yaşındaydım diğer kuzenimde sağ çıktı hala tedavi görüyor. Depremi iki yönlü yaşamış gibi hissediyorum. Yani bir yanda hizmet veren bir yanda alamayan...

Depremi yaşayan diğer bireyler gibi meslek elemanları da ilk etapta güvende olma ve yakınlarından haber alma çabası içinde olmuştur. Buna bağlı olarak mesleki çalışmalara dahil olma süreci depremden etkilenme durumuna ve yaşadıkları bölgeye göre farklılık göstermiştir. Deprem bölgesinde yaşayan Mısra içinde bulunduğu durumun mesleki süreçlere dahil olma durumunu nasıl etkilediğini şu şekilde ifade etmiştir.

Mısra: Biz hemen psikososyal destek çalışmalarını düşünemedik. Yakınlarımızı o bölgedeki yakınlarımızı düşünüyorduk. Psikososyal destek süreci bizim bölgede başladı mı başlamadı mı nasıl oldu ben o an onu çözemedim bile... Dediğim gibi yakın arkadaşımız vardı onu bulma çabamızdaydık. Arkadaşlarımızı bulmak için çaba gösteriyorduk. Olayın şokunu atlatamadım. Hatta siz süpervizyon grubunu kurduğunuzda hatırlıyorum yazdığım şey şuydu ya ben bu olaya nasıl gireceğimi bilmiyorum demiştim çünkü hâlâ işin içinden, olayın şokundan çıkamamıştım.

Deprem bölgesinde görev yapmayan ve kendi bulunduğu bölgeye sevk ile gelen depremde çocuklarla çalışan çocuk gelişimciler çok duygusuyla birlikte daha önce hiç deneyimlemedikleri bir durumun belirsizliğiyle baş etmeye çalışmıştır. Özellikle bulunduğu hastanede sağlam çocuk polikliniğinde görev yapan Zeynep enkaz altında kalan ve operasyon geçiren çocuklarla karşı karşıya kaldığında yaşadığı farklı duygu durumlarına değinmiştir.

Zeynep: Yaşanan olayın travmatik hali bütün ülkemizi sarmıştı. O yüzden o konuda bireysel olarak yaşadıklarımız zaten çok zordu. Biz çalıştığımız birimde sağlıklı çocuk görüyorduk bu zamana kadar, fiziksel olarak bir zorluğu olmayan hastalığı olmayan... Onun için o halde bir çocuğu görmek benim için zordu açıkçası biraz... İlk gittiğimizde kendimi böyle haksızlığa uğramış gibi düşündüm çünkü ben bu konuda hiçbir şey bilmiyorum hani ben sadece Zeynep olarak orada varım aslında ve hani onlara destek olabilecek zaten kendimde böyle bir gücü bulmuyordum, nereden çıktı bu gibi bir şey olmuştu yani üzülmemin yanında da işte mesleğimi yapmanın yanında hani böyle bir benim için zorluğu olmuştu açıkçası.

Bahar da çocuklara nasıl yaklaşması gerektiği ve nasıl davranması gerektiği hakkında Zeynep'le benzer zorlukları yaşadığını belirtmiştir.

Bahar: Çocuklara nasıl yaklaşmam gerektiğini açıkçası ben de bilmiyordum...Ne yapmalıydım nasıl olmalıydı ben de kaygılı yaklaştım...

Hastanede yatan veya enkaz altında kalıp operasyon geçiren çocuklarla çalışan çocuk gelişimciler, yoğun duygular altında çalışmak durumunda kalmıştır. Amputasyon sürecinden geçen, tedavisi devam eden ve yakınına kaybeden ama bundan haberi olmayan çocuklarla karşılaşarak onlara destek olmaya çalışan meslek elemanları profesyonel olarak duygularını yönetmekte zorlanmıştır. Meslek elemanları sahada birçok sorunun yanında güçlü duygularla da baş etmek durumunda kalmıştır.

Cemre: Şunu ekleyebilirim sanırım ilk tanışma faslında birçok çocuk ailesinden birilerinin kayıp yani vefat ettiğini bilmiyordu. Ben o noktada çok zorlandım. Tanışmaya gittiğimiz benim de bir kardeşim var biliyor musun o da hastanede yatıyor diye anlatıyordu. Aslında kardeşi vefat etmişti o çocuğun. Bu noktada çok zorlandım ve fiziksel tedavileri tamamlanmadan aileler söylemek istemediği için çok uzun süre bunu bilmeden hastanede kaldılar. Annem aşağıda yatıyor, babam yukarıda işte kardeşim gelecek iyileşecek... Ama birçoğu vefat etmiş oluyordu. O noktada biraz zorlandım açıkçası.

Bahar: Çocuk anlatırken, enkaz altında dedemin çıkmasını bekliyordum dediğinde benim gözlerim doldu, ben nasıl tepki vereceğimi bilemedim, tepki vermeden ortadan kayboldum gibi oldu ve ilk haftalar bu şekildeydi benim için de...

Depremi yaşadığı ilk andan itibaren sahada olan sağlık profesyonelleri gerek deprem bölgesinde gerekse farklı bölgelerde göreve devam etmiştir. Bu süreçte hem depremde hem de meslek elemanı olarak sahada olmak zorunda kalan meslek elemanları, depremin getirdiği çok duygusuyla birlikte, ne yapacağını bilememe, çocuklara nasıl yaklaşacağı kaygısı ve çocuklar için duydukları endişe duygularıyla karşı karşıya kalmıştır. Çeşitli duyguları içerisinde barındıran deprem süreci sahada görev alan meslek elemanları üzerinde de izler bırakmıştır.

2. Tema: İhtiyaç tespitinden psikososyal desteğe doğru giden saha süreci

Tablo 2. İhtiyaç tespitinden psikososyal desteğe doğru giden saha süreci

Tema	Alt temalar
İhtiyaç tespitinden psikososyal desteğe doğru giden saha süreci	Olayın getirdiği karmaşa İhtiyaç tespiti ve destek Koordinasyon çalışması Çocuk gelişimci kimliğinden sıyrılma Bürokrasiyle mücadeleler Çocuk gelişimci kimliğini geri alma Çocuklar ve ailelerin iyi oluşu için verilen çaba

Sağlık sisteminde çalışan çocuk gelişimciler psikososyal destek sürecinde çalışma alanlarına, deprem bölgesine olan uzaklıklarına ve görevlendirme alıp almama durumlarına göre farklı çalışma süreçlerinden geçmiştir.

Sürecin başlangıç aşamasında psikososyal destek çalışmalarının hemen başlamadığını belirten çocuk gelişimciler, öncelikli olarak yaşanan ani olayın getirdiği karmaşayla mücadele sürecinin başladığını, ihtiyaç tespitlerinin yapıldığını, yapılan tespitlere göre koordinasyon çalışmalarının yapıldığını ifade etmiştir. Yaşanan olayın büyük bir doğal afet olması süreçte birçok karmaşayı da beraberinde getirmiştir. Birçok meslek elemanın kendi mesleki rollerinden sıyrılarak tek tip bir mesleki kimlik edinmesi gerekmiştir. Sürecin başlangıç aşamasında ihtiyaç duyulan tespit ve belirlemeler aşamasında tüm meslek elemanları gibi görev alıp çalışmalar yürütülmüştür. Ekiplerin koordinasyonu, çalışmaların koordinasyonu ve gelen yardımların koordinasyonu gibi süreçler yürütülmüştür. Bununla birlikte ekiplerde kendine yer bulamayan, süreçte tanımlanmış görevleri olmayan meslek elemanlarının kendisini kabul ettirmesi gibi bürokratik mücadelelere ve sonrasında çocuk gelişimci kimliğiyle verdikleri hizmete doğru giden bir süreç akışı yaşanmıştır.

İrem: Olayın ardından tüm meslek grupları aynı anda çağırıldı. Psikologlar, psikiyatri hekimleri ve bizleri acil serviste topladılar. O sırada hiç kimsenin mesleğinin önemi yoktu, mesela bizim yetkimiz yok ama bana şey dediler serum kapağını açar mısın? İşte şu kadar şu kadar bina yıkıldı ve bir sürü hasta gelecek. İlk böyle saat 6-7 gibi zaman zaman serum kapağı açarak başladık, sonra eczanenin içerisindeki eczaneye hastane acili arasında işte gelip sürekli ilaç desteğinde bulduk. Başhekim, "hepimiz şu an elinizden ne geliyorsa yapın özel durum yaşıyoruz" dedi. Oradaki birçok kişi ailesinden birini kaybetmişti, "bunların hepsini sonra değerlendiririz şu an buradasınız kimse dağılmasın" diye böyle bir açıklama yaptı.

Misra: Sürecin başında sosyal hizmetler personeli gibi bir sosyal çalışmacı gibi çalıştık. Yani başlangıçta ihtiyaç tespiti ve sayısal veriler için formlar doldurmamız istendi, çocuğun yaşı, cinsiyeti, ihtiyacı gibi. Şunları yaptık bunları yaptık gibi formları doldurup veriyorduk. Görüşme formlarını doldurun yeterli gibi görüyorlardı. Çocuk gelişimi meslek elemanı olarak sürece katılımımız geri planda bırakılıyordu genel olarak. Başladığımız süreçlerde görevden çektiler sizi daha sonraki süreçte dahil edeceğimiz deyip geri plana aldılar.

Zeynep: İlk başladığımızda biz de şöyle bir kargaşa olmuştu, bu hastalara çocuk ruh sağlığı mı bakacak, pediatri servislerindeki çocuk gelişimciler mi yoksa gelişimsel pediatri mi bakacak? Sonrasında süreç gelişimsel pediatri ekibine kaldı. Biz de diğer meslek elemanı arkadaşlarımızla yatak başı uygulamalarına çıkmaya başladık.

Defne: Deprem bölgesinde olduğumuz ve depremi yaşadığımız için ilk etapta direkt çocuklarla çalışmadık. Daha sonra yurtlara ve güvenli alanlara yerleştirilen çocuklarla çalışmaya başladık. İhtiyaç analizi ve veri tutulması için verilen formlar aracılığıyla bilgi olarak ihtiyaç tespitleri yapıyorduk bir yandan da. Çocuk doktorlarına da bilgi vermiştim. Eğer destek ihtiyacı olan çocuk olursa veya başvuran aile olursa mutlaka haber verin diye. Psikiyatri servisinin yönlendirdiği ailelerin dışındaki karşılaştığım ve görebildiğim ailelere de öncelikli olarak ihtiyaçlarınızı karşılandı mı, buraya nereden geldiniz gibi sorular sordum. Çünkü aileler farklı illerden geldiği için destek alacak ve başvuru yapacakları birimleri bilmiyordu. Bu ihtiyaçlara yönelik de çalışmalar yapmış olduk.

Deprem bölgesinden uzakta olup, koordinasyon ve ihtiyaç talebi toplama aşamasını gerçekleştirilmeyen meslek elemanları da olmuştur. Bu meslek elemanları deprem bölgesinden gelen ailelerle çalışmalar yürütmüştür. Deprem bölgesinden gelen çocuklar ve aileleriyle çalışan çocuk gelişimciler yine çocukların ihtiyaçlarına göre ve diğer hekimlerin yönlendirmeleri doğrultusunda çalışmalarını sürdürmüştür.

Mahmut: Uzak bir noktadaydık o yüzden biz akut dönemde direkt görev almadık. Psikososyal destek ekibi oluşmadı. Ben biraz oluşturmuş oldum gönüllü olarak. Şehir dışından gelen hastalarla görüşme yapmak için poliklinik yapmaya devam ediyorduk. Şehir dışından gelen ailelerin ihtiyaçlarının tespiti konusunda il müdürlükleri ilgileniyordu. Görüşme talep eden veya desteğe ihtiyacı olan çocuk ve aileleri bize yönlendirdiklerinde de randevu verip görüşme yapıyorduk. Yas sürecin çalıştığımız vakalar oldu. Bununla birlikte travma sonrası stres bozukluğu yaşayan çocuklara yönelik destekler de başlattık. Almış olduğum eğitimler aracılığıyla çocuk ve ergenlerle de bu yönde çalışmalar yürüttüm.

Meslek elemanı kimliğiyle hareket eden ve sahada çocuklarla görev alan çocuk gelişimi meslek elemanları çocuğun yüksek yararı ilkesini gözeterek diğer ekip üyeleriyle çocuklar için çalışmaya başlamıştı:

Asya: Deprem bölgesine çok yakındık ve depremi hissettik. Hemen toplantı yapıldı ve hastalarımızın paylaşımı yapıldı. İlk vakayla karşılaştığımda nasıl tepki vereceğimi şaşırımdım. Yanına gittiğim zaman çocuk çok öfkeliydi. Korkunun etkisiyle öfke şeklinde aslında duygu ifade ediyordu. İlk gittiğim hastanın ikizi vefat etmişti. Anneanne ve dede vefat etmişti, sadece annesi ve küçük kardeşi hayatta kalmıştı. Çocuk öfkeliydi, bağılıyor bir yandan da canı acıyordu. Hemen ameliyata hazırlanması gerekiyordu. Böyle bir kaosu içerisinde sağlık çalışanları diğer arkadaşlarımızla birlikte sadece çocuğa destek olmaya ve yanında olduğumuzu göstermeye çalıştık.

Ekip çalışmasını sürdüren ve sistemli bir şekilde destek verme süreçlerini planlayan ekiplerde gelen desteğin koordine edilmesi, materyallerin etkili kullanımı ve çocuklara yönelik alanların oluşturulması çalışmaları yapılmıştır. Çocukların alan ihtiyaçlarını gözetilen meslek elemanları çocukların isteklerini de göz önüne alarak onlar için düzenlemeler yapmıştır.

Ayşe: Depremzedeler için oluşturulan sosyal marketten oyuncak ve kırtasiye için gelen bağışları yardımları çocuk gelişimciler olarak ayrı bir odaya taşıdık ve çocukların ihtiyaçlarına göre odayı düzenledik. Onları tanıdıkça sosyal duygusal bağ kurdukça mesela ilgi alanına göre resim yapmayı mı seviyor onunla ilgili materyaller götürdük, kutu oyunları mı oynamak istiyor ona göre malzemelerini hazırlayıp götürdük.

Depremi yaşadığı soğuk günlerinde sıcak ortamlara ihtiyacı olan çocukların, yere basmak isteyen, haliya basmak isteyen ve kendi düzenini özleyen çocukların talepleri olmuştur. Bir meslektaşımız da çocukların bu talebi doğrultusunda onlar için düzenlemeler yaparak fiziksel olarak sıcak bir ortam oluşturmaya çalışmıştır:

İrem: Şunu unutmuyorum, yatan hasta servisinden bir çocuk gelip “ben ayakkabımı çıkarıp yere basmak istiyorum” dedi ve sonra biz bu fikirden çok etkilendik ne yapabiliriz düşündük. Bu durumu orada görev alan psikiyatrist ile paylaştım, dedi ki “o zaman hastanedeki bir odaya halı serelim, orayı çocuk oyun odası yapalım. Depremden etkilenen, hastanede yaşayan hastane personelinin çocukları var, hasta olan çocuklar dışında o çocuklar rahatça oynayabilsin, herkes ayakkabısını çıkarıp girsin” ve o soğuk günlerde o sıcak ortamı yani fiziksel olarak o sıcak ortamı yaratabilmek için oyuncaklar koymak o kadar anlamlı oldu ki o çocuklar için...

Duru: Ben psikososyal destek ekiplerine resmi olarak atanmadım, tamamen bireysel mücadelele bu sürecin içinde oldum. Çalıştığım hastaneye çocuklar gelmeye başladığında onlara destek olmak için çalıştım. Acil serviste yer alan personellere de iletişim bilgilerimi vererek bana ulaşabileceklerini söyledim. Daha sonra deprem bölgesine gitmek için gönüllü oldum. Görevlendirmem yapılmadı. Bireysel çabalarımla deprem bölgesine gittim.

Çocuk gelişimciler psikososyal destek sürecine giden aşamada ihtiyaç tespiti çalışmalarıyla başlayarak, mesleki kimliklerinin dışında çalışmalarla gereksinimlerin belirlenmesi ve koordinasyon çalışmalarında yer alıp daha sonra da mesleki kimlikleri çerçevesinde görevlerini yerine getirdikleri bir örüntünün içinde psikososyal destek hizmet sürecinde yer almıştır.

3. Tema: Çocuklarda tespit edilen sorunlar

Tablo 3. Çocuklarda tespit edilen sorunlar

Tema	Alt temalar
Çocuklarda görülen sorunlar	Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB)
	Uyku problemi
	Regresyon (kazanılan becerilerin kaybolması)
	Ayrılık kaygısı
	Öfke nöbeti
	Davranış problemleri
	Alt islatma
	Uyum sorunları

Yaşanan süreçle birlikte çocuklarda gelişimsel sorunlar görülmeye başlanmıştır. Yaşanan afetin büyüklüğü ortaya çıkardığı travma çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunların görülmesine yol açmıştır. Poliklinikte çalışan ve sahada görev yapan çocuk gelişimciler, çocuklarda yaşanan olaya bağlı olarak gerileme davranışlarının olduğunu, alt islatma, uyku problemi, davranış sorunları ve öfke nöbetleri gibi durumların görüldüğünü belirtmiştir. Yaşanan travma durumuna bağlı olarak öfke, ayrılık kaygısı ve davranış problemi gibi belirtilerin yoğun olarak yaşandığını belirten çocuk gelişimciler bu durumlara yönelik ailelerle görüşmeler yapmış ve çocuklarla çalışmıştır.

Simge: Çocuklar inanılmaz regresyon yaşamışlardı her anlamda yani biz 9 yaşındaki çocuğun okuma yazmayı unuttuğuna şahit olduk.

Buket: Çok fazla uyku problemi yaşayan ve ayrılık kaygısı olan çocuk vardı. Anne babadan ayrılmak istemiyorlardı. Anne baba çok kaygılıysa çocuk okula gitmek istemiyordu.

Bahar: Ayrılık kaygısı çok yoğundu. Çocuklarla etkinlik yaptığımızda belli bir süreden sonra "ben bir çadıra gidip geleyim, bir annemi göreyim, babamı göreyim, kardeşimi göreyim" gibi söylemlerde bulunup gidiyorlardı.

Sedef: Korkunun etkisi davranışlara yansıyor. Öfke şeklinde duygularını ifade eden çocuklar vardı. Süreçte korku, kaygı, uyku problemi ve alt islatma gibi sorunlar yaşayan çocuklarla karşılaştık. Hâlâ da depremde çocuklar gelmeye devam ediyor.

Meslek elemanlarının ifade ettiği durumlar çocuklarda afet durumlarında veya travma durumuna bağlı olarak ortaya çıkabilecek davranışları ve sorunları özetler niteliktedir. Depremden etkilenen çocuklarla çalışan çocuk gelişimi meslek elemanları acil servislerde, ayaktan polikliniklere başvurularda ve deprem bölgesinde çocuklarda görülebilecek bu durumlara tanık olmuş ve çalışmalar yürütmüştür.

Çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunların yanı sıra uyum sorunlarının da görüldüğünü belirten çocuk gelişimciler yaşadıkları kültürden çok farklı olan farklı bölgelere gelen çocuk ve ailelerin uyum sorunları yaşadıklarını da belirtmiştir.

Asya: Deprem bölgesinden farklı bir ile gelen çocukların dünyası aniden değişti. Birdenbire hiç tanımadıkları bir kültüre uyum sağlamaya çalıştılar. Biz neredeyiz, ne yapıyoruz ve bir yurt odasının içerisinde yaşamaya çalışıyoruz, sonu ne olacak gibi çocukların kafasına çok fazla soru işareti vardı.

Çocuklar ve aileler deprem bölgesindeki yaşam alanlarının yok olmasından dolayı farklı bölgelere taşınmak durumunda kalmıştır. Bu da onları yeni bir kültüre ve yeni bir yaşam şekline uyum sağlamak zorunda bırakmıştır. Konuşulan dilin farklı olması, yaşam alışkanlıklarının değişmesi veya yemek kültürünün farklı olması gibi etkenler de çocukları ve aileleri etkilemiştir.

4. Tema: Çocuk gelişimci olarak yapılan çalışmalar

Tablo 4. Meslek elemanlarının yaptığı çalışmalar

Tema	Alt temalar
Çocuk gelişimci olarak yapılan çalışmalar	Travma çalışmaları
	Aile görüşmeleri
	Destek hizmetleri için yönlendirme
	Ekipteki diğer sağlık personelleriyle iş birliği
	Çocuk odaklı aile rehberlik çalışmaları
	Gelişimsel değerlendirme ve gelişimsel riski olan çocukların belirlenmesi
	Gelişimsel destek uygulamaları

Sahada görevlendirmeye bulunan, deprem bölgesindeki hastanelerde görev yapan ve bulunduğu ile depremden etkilenen ailelerin geldiği çocuk gelişimciler, çocuk ve ailelere yönelik psikososyal ilkyardımdan gelişimsel değerlendirme ve destek uygulamalarına kadar birçok çalışma yürütmüştür. Klinik ortamda çalışan meslek elemanları ayaktan başvuru yapan ailelerle görüşme yaparak ailelerin çocuklarına yönelik endişeleri, çocuklarda görülen gelişimsel durumlar, kayıp, yas süreci ve şehir değişikliği gibi depremin çocuklar üzerinde oluşturduğu etkilere yönelik çalışmalar yürütmüştür.

Süreçte ihtiyaç tespiti ve mevcut durumun belirlenmesine yönelik meslek elemanı kimliği dışında yürütülen çalışmalar da yapılmıştır. Fakat çocuk gelişimi meslek elemanları çocuk ve ailelerin ihtiyaçlarını önceliklediklerini ve çocukların ihtiyaçlarına göre önleyici ve destekleyici çalışmalar yürüttüklerini belirtmiştir.

Mahmut: Klinikte çalışırken hastaneye gelen veya yatışı yapılan çocuk ve ailelerle çalıştık. Travma çalıştığımız hastalar oldu. Daha sonra deprem bölgesine görevlendirmeye gittim. Oraya gittiğimizde bizden sayı toplamamızı istediler. Ben sayı toplamayacağımı, buraya sayı toplamak için gelmediğimi söyledim. Psikososyal destek çadırında olacağımı ve bana yönlendirebileceğiniz çocuklar varsa bu çocuklar ve aileleriyle görüşme yapacağım dedim. Hatay'a gelirken hazırlığımı yapıp gelmişim. Çocuklarla yapabileceğim etkinlikleri ve uygulayacağım envanterleri hazırlamışım. Bu noktada psikososyal destek çadırına gelen ailelerle çalıştım. Gelmeyen olunca da çadırkentteyim çadırkenti, konteyner kentteyim konteyner kenti dolaştım. Ailelere, çocuklarınızla ilgili görüşmek istediğiniz bir şey varsa ben buradayım dedim. Çalışacağım destek verebileceğim konuları anlattım. Beni aşan durumlarda ise benimle gelen psikolog arkadaşına yönlendirme yaptım.

Ekip içinde birlikte çalışılan diğer sağlık personelleriyle iş birliği içinde çalışan çocuk gelişimciler, çocukların ihtiyaçlarına yönelik ekip çalışmalarında yer almıştır. Bu doğrultuda deprem bölgesinde çadırkentte veya konteyner kentte bulunan çocukların aileleriyle görüşmeler yapılmış, çocukların öyküleri alınmış ve gelişimsel gereksinimleri belirlenmiştir. Bu çalışmalar aracılığıyla hekimler veya diğer sağlık personelinin çocuklara uygulayacağı müdahalelere yönlendirmeler yapılmıştır.

İrem: Uyku problemi olan çocukları bulmaya çalıştık. Görevlendirmeye gelen hekim bize dedi ki "benim üye olduğum dernek çok sayıda çalışmalar yaptı, bu konuda hassasiyetleri var. Uyku problemi olan çocukları özellikle keşfedelim ki melatonin gibi destekleyici ilaçlar verebilirim". Sonra bu problemi yaşayıp yaşamadıklarını sorduk öykü alırken. Daha önce hastamız olan hastaneye psikiyatriye başvuran çocukları bulduk, sonra onların psikiyatriye erişimini kolaylaştırdık. Bir ayağımız çadır kentte konteyner kentte, bir ayağımız hastanedeydi.

Deprem süreci aileler, çocuklar ve uzmanlar için yeni bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Aileler bu süreçte çocuklarıyla ilgili neler yapabilecekleri, yaşanan durumları çocuklara nasıl anlatacakları, çocukları olumsuz durumlardan nasıl koruyabilecekleri veya çocuklarıyla nasıl iletişime geçebilecekleri konusunda çaresiz ve ne yapacaklarını bilmez halde oldukları görülmüştür. Çocukların yaşadıkları durumları göz ardı etmeden, duygularını, tepkilerini, ihtiyaçlarını anlayabilmek ve çocuklara yardım edebilmek adına ailelere görüşmeler yapan meslek elemanları çocuk odaklı aile görüşmeleri yapmıştır. Yapılan görüşmelerde sadece çocuğa odaklanmadığını belirten çocuk gelişimciler, aile bireylerinde tespit ettikleri ihtiyaçlara yönelik bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları yürütmüştür.

Buket: Aileler o dönemde çocuklarla nasıl iletişim kuracaklarını ve bu noktada çocuğa nasıl açıklama yapacaklarını bilmiyordu. Özellikle bir kayıp varsa başka bir durum varsa... Bu noktada çocuklar bence göz ardı ediliyordu. Anne babanın psikolojik sağlamlığı ne kadar yüksekse aslında çocukların da olaya verdiği tepkiler de buna göre şekilleniyordu. Daha kolay bir şekilde normal hayata uyum sağlayabiliyorlardı. Biz orada sadece çocuklarla çalışmadık çok fazla ailenin psikiyatrye gitmesine yardımcı olduk. Aile kendi ihtiyaçlarının farkında olmuyordu ve çocuğuna da iyi gelemiyordu. Biz bunları fark edip yönlendirme süreçlerinde de bulunduk.

Asya: Ben Bolu'da çalışıyorum ama buraya çok sayıda depremden etkilenmiş vatandaş geldi. Ailelerin yas süreçleri hakkında bir bilgisi olmuyordu. Önce aileleri çağırıyordum çocuklardan ziyade, bir aile görüşmesi şeklinde görüşme yapıyorduk. Daha sonrasında çocuklarla bireysel görüşme yapıyorduk ama burada ilk yaptığım şey çocuğun neye ihtiyacı var ailenin ne ihtiyacı var bunlar üzerinde duruyorduk.

Sedef: Psikososyal destek sağlamaya çalıştık, oyunlar oynadık, kitaplar okuduk ya da uyku problemi yaşayan çocuklarımız oldu onları yönlendirdik. Süreçte ihtiyacı olan çocuklara yönelik oyun terapisi uygulamaları yürüttük. Bu süreçte çok fazla korku, kaygı, uyku problemleri ve alt ıslatma gibi sorunlar yaşayan çocuklarımız oldu onlarla çalışmalarımızı devam ettirdik. Depremin etkileri hâlâ bizim için devam ediyor aslında, hâlâ deprezede çocuklarımız gelmeye devam ediyorlar.

Zeynep: 10 kişilik bir psikososyal destek ekibi olarak Defne'ye gittik. Saha ekibi ve çadırkent ekibi olarak küçük gruplara ayrıldık. Çocukların olduğu ortamlarda ben oluyordum. Bir oyuncak seçilecek, aileyle görüşülecek ya da herhangi bir çocuğa müdahale edilecekse hemen sahadaki bizim görevli kişi beni yönlendiriyordu.

Çocuk gelişimciler mesleki yeterlikleri ve sorumlulukları doğrultusunda depremden etkilenen çocuk ve ailelere yönelik çalışmalar yürütmüştür. Aile görüşmeleri, değerlendirme ve destek süreçleriyle bütüncül olarak çocuğu ele alıp deprem sürecini yaşayan çocukların ve ailelerin sorunlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Sahada yürütülen çalışmaların önemli yansımalarından biri de aile görüşmeleri ve gelişimsel değerlendirme aracılığıyla özel gereksinimi olan çocukların belirlenmesi olmuştur. Deprem sürecinde özel eğitim desteği alması gereken çocuklar tespit edilmiş ve tanı alması gereken çocuklar belirlenerek hizmetlere erişimi sağlanmıştır.

İrem: Çadırkentte özel eğitim alması gereken bir çocuk tespit ettik. Bir özel eğitim öğretmeni bulup eğitim alabileceği ortamı oluşturmak ikinci üçüncü ayı buldu. Çocuğu keşfetmek, değerlendirip ihtiyaçlarını belirlemek, hangi ilaçları kullandığını ve hangi özel eğitim merkezinden destek aldığını hastane kayıtlarını inceleyerek bulmak içinde bulunduğumuz şartlardan dolayı zaman aldı.

Asya: Otizm tanılı çocuğumuz vardı, hatta geldiği anda otizm tanısı koyduğumuz bir çocuğumuz oldu.

Katılımcıların süreçte yürütmüş olduğu çalışmalara ilişkin verdiği yanıtlar çocuk gelişimcilerin görev, yetki ve sorumlulukları çerçevesinde, çocuğun yüksek yararını gözeterek, yetkinlikleri doğrultusunda çocuk ve ailelere hizmetler sunduğunu göstermektedir.

5. Tema: Çocuk gelişimcinin psikososyal destek sürecindeki rolü

Tablo 5. Çocuk gelişimcinin psikososyal destek sürecindeki rolü

Tema	Alt temalar
Çocuk gelişimcinin psikososyal destek sürecindeki rolü	Çocuğu ve aileyi bütüncül olarak ele alan
	Güçlü iletişim becerileri olan
	Çocukla bağ kurabilen
	Çocuğu ve aileyi anlayabilen
	Oyunun terapötik gücünü kullanan
	Çocuk konusunda diğer meslek elemanlarına rehberlik eden İş birliği yapan

Deprem bölgesinde aktif olarak çalışan, görevlendirmeye giden veya deprem dışındaki bölgelere yerleştirilen çocuk ve ailelerle çalışan çocuk gelişimciler süreçte mesleki yetkinliklerini kullanabilecekleri birçok rolde görev ve sorumluluk almıştır. Çocuğu ve aileyi yakından tanıyan bir sağlık meslek elemanı olan çocuk gelişimciler, deprem sürecini yaşayan çocuk ve ailesini bütüncül olarak görmüştür. Süreçte sadece çocuklara değil çocuğun ailesine ve ebeveynlerine de odaklanmıştır. Desteğe ihtiyacı olan ebeveynlere rehberlik ederek yönlendirmiş, onları da destek almaları gereken meslek elemanlarına yönlendirmiştir.

Asya: Hem çocuklarla hem de aileleriyle iletişim kurarak aileyi desteklemeye çalışıyorduk. Aile de yaşadığı süreçten dolayı şokta olabiliyor. Çocuklar bundan etkileniyor, yanında şöyle konuşmalıyım gibi bilgilendirme çalışmaları yaparak aileyi destekliyorduk.

Ayşe: Aileler diğer meslek elemanlarına çocuklarıyla ilgili kaygılarını anlatınca diğer arkadaşlarımız da doğrudan bana gönderiyordu. Bir baba bana geldiğinde babanın çocuktan önce kendisinin sakinleşmeye ve aslında sen de güvendesin sen iyisin ne ihtiyacın var gibi desteğe ihtiyacı olduğunu fark ettim. Yani baba eşini ve kızını kaybetmişti ama diğer çocuğu için kaygılanıp bana gelmişti. Çocuğumu nasıl iyi hissettirebilirim diye soruyor. Dedim ki bir dakika dur, senin çok büyük bir yasın var önce bunu konuşalım. Bir saat ağladı o adam benim yanımda. Ben günlerdir ağlayamıyordum dedi o baba. Biz sadece çocukla çalışırız deyip aileyi bırakmadık, babayı da biz kucakladık. Anneyi de biz kucakladık. Aile çocukla ilgili şikâyeti anlatıyordu ama orada onun da şefkate ihtiyacı vardı ve bence biz yani hepimiz birer anne baba gibi saydık onları muhtemelen. Biz anne babaları da sadece çocuk özelinde değil onları da sararak başladık bence iyileştirmeye.

Süreçteki iletişim becerilerine değinen çocuk gelişimciler çocukla iletişime geçme konusunda diğer meslek elemanlarına göre daha başarılı olduklarını, çocuğu anlayarak ve gerçekten dinleyerek ihtiyaçlarına kulak verdiklerini belirtmiştir. Özellikle çocuğu yıpratmadan ve sabırla süreci yürütüp, yavaş yavaş, çocuğun güvenini kazanarak ve çocuğu incitmeden iletişim kurup çocuklara yardımcı olmuştur.

Asya: *Oradaki çocuklarla aramızda çok net bir bağ oluşturabiliyorduk. Bunu her meslek grubunun yapabileceğini düşünmüyorum. Çocukların yaşamış oldukları durumlardan dolayı onlarla iletişim kurmak normal zamanlarda iletişim kurma sürecine göre daha zorlayıcı olabiliyor. Yaşanan durumlardan dolayı çocuklar kendini kapatabiliyor. O şokla birlikte iletişime geçemiyor. Bu nedenle çocuğun yaşadığı durumları anlayıp nedenlerini bilerek yaklaşınca daha sağlıklı ve onları incitmeyen bir iletişim kurabiliyoruz.*

Merve: *Çocukları serviste ziyaret ettiğimiz esnada zorlamadan ve sorgulamadan, sadece orada olduğumuzu, merhaba demek istediğimiz ve tanışmak için geldiğimizi belirterek başlıyorduk. Çocuk buraya gelene kadar birçok yer değiştirmiş ve birden fazla acılı işlem geçirmiş durumda geliyor. Yeni bir kişiyi daha görecektir tahammülleri olmayabiliyor bazen. Bu nedenle orada ve onların yanında olduğumuzu hissettirmek amacıyla, küçük girişimlerle yavaş yavaş onların dünyasına girmeye çalışıyorduk.*

Duru: *Diğer meslek elemanları çocuklarla çalışırken direkt fiziksel müdahale sürecine veya fiziksel bir yardıma ihtiyacı var mı diye kontrole başlıyordu. Çocuklar bu tür uygulamalarla karşılaştığında iletişim kurmaktan kaçınıyorlardı haklı olarak. Ben ilk karşılaştığım süreçte şu an bu şehirdesin, güvendesin, benim adım Duru, senin yanıdayım gibi güven verici cümleler kurmaya çalışıyordum. Çocukların kendilerinin farkında olup olmadığını kontrol etmek için adını soruyordum ve onların farkında mı bunu öğrenmeye çalışıyordum. Çocukların çoğu şokta olduğu için bunların dışında ilk etapta çocuğu zorlamadan yavaş yavaş iletişime geçmeye çalışıyordum. Çocuğa güvende olduğunu hissettirmek ve güvenli bir yerde olduğunu bilmesini sağlamak çok önemliydi bu süreçte.*

Deprem bölgesinde Türkçe bilmeyen çocuklarla da çalıştıklarını belirten meslek elemanları aynı dili konuşmuyor olsalar bile oyun ve oyuncaklar aracılığıyla çocuklarla iletişim kurduklarını ifade etmiştir. Ayrıca iletişim kurmakta zorlanan veya kurmak istemeyen çocuklarla da oyuncaklar aracılığıyla iletişim kurduklarını ifade etmiştir.

Duru: *Anadili Türkçe olmayan çok fazla aileyle çalıştım. Ben Türkçe'den başka bir dil bilmiyorum ve ben sahaya gittiğimde de öyle ana dili Arapça olan çok fazla çocuk çok fazla aile vardı. Ana dili Arapça olan o çocuklarla sadece oyunla iletişim kurabildim, yaptığım şey legoları dizmekti o çocuk geldi üstüne taş koydu, yanına başka taş koydu, altından parmağını çıkardı, nasıl kurtarıldığını anlattı bana ve ben bunu herhangi bir kelime kullanmadım anladım o çocuğun nasıl kurtarıldığını ve ondan sonra işte kardeşinin elini koydu, kardeşinin parmağından çekti, başka bebeğini koydu bebeğini oradan çıkardı o süreci yaşadı.*

Sedef: *Sürecin ilk zamanlarında kimsesiz olarak getirilen çocuklara refakatçilik yapsak da daha sonraki süreçte psikososyal destek sağlamaya çalıştık. Uyku problemi yaşayan çocuklar oldu, alt ıslatma, korku ve kaygı problemleri yaşayan çocuklar oldu. Bu çocukları hem yönlendirdik hem de bizim oyun terapisi yoluyla çalıştıklarımız oldu. Deprem etkileri hala devam ediyor. Hala korku, kaygı veya uyku sorunlarıyla gelen çocuklar olabiliyor.*

Çocuk gelişimcilerden birinin çocuklarla yaptığı uygulamalara ilişkin en çarpıcı cümlesi de yine oyunlarla ilgili olmuştur. Oyun oynayabilen çocukların o geceyi rahat ve uyuyarak geçirdiğini, oyun oynayamayan çocukların ise o gece uyuyamadıklarını ifade ettiği cümleler çocukların oyun ihtiyaçlarını, rahatlama ihtiyaçlarını ve gereksinimlerinin anlaşılmasının önemini ortaya koyar niteliktedir. Çocuğu anlayan ve ihtiyaçları doğrultusunda uygun koşulların gerçekleşmesini sağlayan meslek elemanlarının da ne derece önemli rolleri olduğunu göstermektedir.

Eylül: *Aslında birçok şeyi arkadaşlar söyledi. Bir de eklemek istediğim küçük bir şey daha var, oynayan çocuk o gece uyudu oynayamayan çocuk uyuyamadı kaygıdan...*

Eylül'ün aktarmış olduğu bu ifadelerden sonra Duru da oyunun çocuğun üzerindeki iyileştirici etkisine değinerek oyun ve oyuncaklarla ilgili bilgi kirliliğine yönelik düşüncelerini dile getirmiştir.

Duru: *İnanılmaz bir bilgi kirliliği oldu, sosyal medyada denk gelmişsinizdir. Şu oyuncaklarla oynayın bu oyuncaklarla oynamayın, legolarla oynamayın onlar yıkılınca travmaları tetikleniyor diye... Eylül'ün de dediği gibi oynayabilen çocuk gerçekten uyudu. Biz servislerde gece kalamıyorduk ama servis hemşirelerine sorduğumuzda geceleri sorunlar yaşayan ve ağlayarak uyuyan çocukların olduğunu söylediler. Oynayan çocuk rahat uyudu, oynayamayan çocuk uyum sağlamakta zorlandı, tedaviye dahil olamadı o çocuk hep orada kaldı. Biz aslında çocuğun bedeninin olduğu yere ruhunu taşıyan gruptuk. Çocuklar travmatize olur denilen oyuncaklarla derdini anlattı, kendini düzenledi. Oyuncaklarla ilgili çok fazla tartışmalar da yaşadık ve bunları anlatmaya çalıştık.*

Çocuk gelişimciler süreçte diğer meslek elemanlarıyla iş birliği içinde çalışarak çocuk ve aileye yardım konusunda diğer meslek elemanlarıyla birlikte görev almıştır.

Asya: *Bu süreçte çocuk psikiyatristleriyle çok iş birliği yaptık. Özellikle yakınların kaybına ilişkin haberlerin verilmesi sürecinde ailenin vermesi gereken bir haber olduğunu ve aileye bu süreci nasıl yönetebilecekleri konusunda yardımımız dokundu.*

Suzan: *Çocuğa yapılacak girişimsel müdahalelerde süreci çocuğa anlatıp çocuğun kaygı ve korku düzeyini azaltmaya çalışıyorduk. Çocuklar beyaz önlüklü birilerini gördüğünde korkup tepki verebiliyordu. Ya da hekimler çocuklarla nasıl iletişim kuracağını bilemiyordu. Bu noktada da çocukla hekimler veya diğer sağlık personelleri arasında tampon görevi yaptık. Çocuğa, doktor sadece şöyle bir tedavi yapacak, daha çabuk iyileşmen için destek oluyor gibi cümlelerle çocuklara yardımcı olmaya çalıştık.*

Çocuk gelişimciler mesleki yetkinlikleri çerçevesinde süreçte birçok rolde görev almıştır. Çocuğu ve aileyi anlayan, aileyi bütüncül olarak ele alan, oyunun iyileştirici gücünü bilen ve çocukla nasıl iletişim kuracağını, süreçlere nasıl dahil edebileceğini iyi bilen meslek elemanları çocukların oyun oynayarak geceyi rahat geçirmelerini sağlamış, bedenlerinin olduğu yere ruhlarını taşımaya çalışmıştır.

6. Tema: Değişen normal algısı

Tablo 6. Değişen normal algısı

Tema	Alt temalar
Değişen normal algısı	Depremden önceki normaller ve depremin getirdiği normaller Bu davranışların görülmesi normal mi? Değişen normalin fark edilmesi Farkındalığın artışı ve kaygının azalması Durumlarla baş etme sürecinde farkında olmanın kolaylaştırıcı etkisi

Yaşanan süreç yeni normalleri beraberinde getirmiştir. Çocukların, ailelerin ve uzmanların karşı karşıya kaldığı birçok yeni durum deprem süreciyle birlikte yaşamın içine dahil olmuştur. Çocuk gelişimciler, depremden önce rutin olarak uyguladıkları süreçleri deprem sürecinde uygulamanın normal olup olmadığını, aileler depremden sonra çocuklarında ve kendilerinde meydana gelen davranış değişikliklerinin normal olup olmadığını ve çocuklar da depremden sonra yaşadıkları duyguların normal olup olmadığını sorgulamaya başlamıştır. Deprem herkes için yeni normalleri beraberinde getirmiştir. Depremden önce normal algısıyla sonraki normal algısı değişmiştir.

Asya: *Çocukla nasıl iletişim kuracağım...Normal ve anormal algım değişti ve hiç çocuk görmemişim gibi böyle titriyordum. Çocuğa soru sorulur mu şu yapılır mı şunu söylersem travmatize etmiş olur muyum kaygısı yaşıyordum. Ama süreçte görev alan ve sahaya giden meslektaşlarımızın benzer durumları yaşadıklarını bilmek daha iyi hissettirdi.*

İrem: *Kafamızdaki normal gitti başka bir şey geldi. Mesela alt ıslatma problemi nasıl çözeceğini biliyorsun ama depreme başlayan ve deprem kaynaklanan alt ıslatma problemine nasıl yaklaşırsın bunu nasıl seyretebilirsin bu birazcık daha özel bir problem oluyor. Bir enkoprezis vakasında yine normal hayatında yok depremden sonra oluyor ve kakasını tuvalete yapmak uzun sürdüğü için tuvalete gitmek istemiyor çocuk. Aile dışı kaçırıma değil de depremden dolayı tuvalette durmama yoluyla oluşan bir dışı kaçırma problemiyle geliyor ya da tuvaleti reddetme problemiyle geliyor.*

Aileler ve uzmanlar deprem süreciyle gelen yeni davranış örüntüleri veya depremin doğurduğu davranış problemleriyle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle depremin getirdiği korku ve kaygı nedeniyle tuvalete gitmeyi reddetme, tuvalette uzun süre durmama gibi durumlar nedeniyle ortaya çıkmaya başlamıştır. Depremden önce çocukların hayatında olmayan durumlar deprem sürecinde ortaya çıkmaya başlamış ve depremin getirdiği normallerden biri olmuştur. Bu durumların farkında olarak davranış problemlerine, gerileme davranışlarına veya yeni davranış örüntülerine yönelik müdahaleler gerçekleştirilmektedir.

Ailelerin süreçte yaşadıklarının, korkmalarının, hizmetlere erişimlerinin sınırlı olmasının, çocuklarının tepkilerinin ve davranışlarının değişmesinin yaşanan afet durumunda ortaya çıkabilecek olası durumlar olduğunu bilmeleri onlar için rahatlatıcı olabilmektedir. Uzmanların depremin getirdiği yeni normaller hakkında ailelere ve çocuklara yardımcı olması bu süreci daha kolay ve sağlıklı bir şekilde geçirmelerine yardımcı olmaktadır. Ailelerin ve çocukların duygularının farkında olmalarını sağlamak, duygularının dışı vurumu olan davranışlarının normal olduğunu fark ettirmek ve bu durumları sağlıklı bir şekilde atlatmalarına yardımcı olmak önemli psikososyal ilk yardım çalışmalarıdır.

Ayşe: *Yaşadıklarının normal olduğunu bilmek hepsini rahatlattı. İlk gördüğüm oydu yani, bir tanesi hocam gerçekten böyle olması normal mi diye sorduğumda yani bir süre daha bunlar gelecek bunlar olacak dediğimde rahatlıyorlardı. İlk müdahalede aslında verdiğimiz tepkiler olağan, böyle olacak tabii ki korkacaksınız tabii ki üzüleceksiniz gibi ifadelerle ilk etapta psikososyal ilk yardım çalışmaları yapıyorduk.*

Cemre: *şöyle gerçekten afet gibi olağanüstü durumlarda bazı cümleler veya sözcükler çok büyük anlamlar ifade edebiliyor. Bir cümle doğru olan cümle... Sizin yaşadığınız durum aslında anormal duruma verilen normal bir tepki... Bu cümleyi ben sayısız kadar söylemişimdir ve bunu söylediğimde o kadar rahatlıyorlardı ki...*

Yaşanan süreç aileler ve meslek elemanları için yeni normallerin oluştuğunu göstermektedir. Çocuk gelişimciler ailelerin ve çocukların yeni normallere uyum sağlamasına yardımcı olmuştur.

7. Tema: Çocuk gelişimcilerin mesleki zorlukları

Tablo 7. Çocuk gelişimcilerin mesleki zorlukları

Tema	Alt temalar
Çocuk gelişimcilerin mesleki zorlukları	Çocuk gelişimcinin mesleki yetkinliklerini bilmeyen diğer meslek elemanları Kendini anlatmak zorunda olma durumu Bildiğini ispat etmek zorunda kalmak Lisans ders içeriklerinde afet durumlarına/ psikososyal desteğe ilişkin derslerin eksikliği Çocuklarda travma, yas ve ölüm kavramıyla ilgili bilgi/deneyim eksikliği Koordinasyonsuzluk/birbirinden habersiz olma durumu Kontrolsüz yardımlar

Çocuk gelişimciler psikososyal destek çalışmalarında zorlandıkları konuları diğer meslek elemanlarına kendilerini anlatmak, meslek elemanı olarak yetkinliklerini aktarmak, yapabildiklerini ispat edebilmek durumunda olmak başlıklarında yoğunlaştırmıştır. Psikososyal destek sürecinde oldukça önemli rollerde olan ve ekip çalışmasında bulunan çocuk gelişimciler, kendilerini anlatmak zorunda olan ve bildiğini ispat etmek zorunda kalan bir meslek elemanı konumunda olmanın kendilerini zorladığını belirtmiştir. Yetkinlikleri ve mesleki becerileri çerçevesinde yapmak istedikleri çalışmalara engel olan bu durum sahada çalışan meslek elemanlarının çalışmalarını etkilemiştir. Merve ve Duru karşılaştıkları bu durumlara ilişkin düşüncelerini aktarmıştır. Ayşe'nin "bildiğini kanıtlamak zorunda olan tek meslek grubu çocuk gelişimcilerdi." ifadesi yaşanan durumun meslek elemanları üzerinde oluşturduğu etkiyi özetler niteliktedir.

Merve: *İçinde bulunduğum ekibe hala daha kendi mesleğimi anlatmak zorunda olmak benim için süreçteki zorlayıcı faktörlerdendi. Birlikte daha önce çalıştığım ekip arkadaşlarım ne yapabileceğimi ve mesleki yeterliklerimi biliyor fakat psikososyal destek ekibindeki diğer ruh sağlığı uzmanları veya hemşirelere kendimizi anlatmak zorunda olmak zorlayıcıydı.*

Ayşe: Bizi görevlendiren kişilerin ya da birlikte çalıştığımız kişilerin bizden beklentilerinin yanlış olması sorundu bizim için. Bizim orada çocukla oyun oynayıp onlarla vakit geçirmemizi bekliyorlar. Tabii de oyun bizim en önemli aracımız ama tek başına sadece bunu yapmıyoruz. Tanınırılık sorunumuz vardı ve yapabileceklerimizin sınırını bilmiyorlardı. Onlara neler yapabileceğimizi anlattım kime nasıl destek verebileceğimizi anlattım. Sonra ilçe sağlık müdürlüğüne görevlendirdiler beni resmi olarak bu vesileyle alana gittim benim yaşadığım en büyük zorluk aslında mesleki olarak tanınmayıp bu müdahale ekibinin içinde olabileceğime inanmayışlarıydı. Bu süreçte bildiğini ispat etmek zorunda kalan tek meslek elemanı olduğumu düşünüyorum. Diğer hiçbir meslek grubu bildiğini ispat etmeye çabalamadı. Mesela hemşirelerin meslek tanımı çok net ama bizler travma çalışabiliriz çocuğu tanırsanız diye hep ispat etmek zorunda bırakıldık.

Cemre: Depremün üçüncü günü ben klinik şefinin olduğu gruba, hocam psikososyal destek grubu kurulursa biz dahil olabilir dedim, böyle bir mesaj attım. Bunu duyunca tabii klinik şefi hemen beni çağırdı, polikliniği bitirip hemen yanına gittim. Tabii profesör ama psikososyal desteği biz yapabiliyor muyuz bunun hakkında hiçbir fikri yoktu. Ben anlattım psikososyal destek sürecini. Sonra bana işte hiç böyle bir durumda çalışıp çalışmadığını sordu. Ondan sonra yapabileceğine inanıyor musun falan gibi sorular sordu. Birlikte çalıştığımız çocuk gelişimci meslektaşlarımız da ilk olarak bu konuda biraz çekimser davranmıştı. Süreçle ilgili daha önce deneyimli olmadığımız için böyle bir işe girişmekte tereddüt etmişlerdi.

Çocuk gelişimciler, çocuk gelişimi lisans müfredatlarına psikososyal destek, afet ve acil durumlara ilişkin derslerin eklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ergenlik dönemindeki çocuklara yönelik yapılan çalışmaların da eksikliğine değinen meslek elemanları ders içeriklerinin ve eğitim planlarının bu doğrultuda güçlendirilmesine vurgu yapmıştır.

Mahmut: Eğitim müfredatıyla ilgili eksikliklerimiz var. Ergenlere yönelik veya travmaya yönelik eğitimlerde eksikliklerimiz var. Meslekle ilgili değerlendirme yaptığımızda 0-18 yaş arasındaki çocuklarla çalışırız diyoruz ama hep böyle bir erken çocukluk dönemiyle anılıyor mesleğimiz. Erken çocukluk üzerine eğitimlerimiz daha yoğun ve biz sadece sanki çocuğun gelişimini takip ediyoruz, gelişimsel değerlendirmesine ve oyun geliştirmesine bakıyoruz gibi... Kendi mesleki algımızla ilgili bir sorun var bunu bence değiştirmemiz gerekiyor.

Buket: Bence bizim ani yaşam olaylarıyla ilgili ders içeriklerimiz çok yeterli değildi. Yani biz yaşanan olay sonrasında kendi kurduğumuz bağlarla, arkadaşlarımızla konuşarak ekstradan aldığımız eğitimlerle eksiklerimizi belki tamamladık ama bence ani yaşam olaylarına yönelik eksikliklerimiz var. Erken müdahaleyi çok iyi biliyoruz, gelişimsel değerlendirmeyi çok iyi biliyoruz ama psikososyal olarak bir müdahale yapmayı basamak basamak bilmiyoruz. Benim eksik kaldığım yer o noktaydı, bence biz bu konuda çok yeterli eğitim almadık lisans süresince.

Zeynep: Lisans dönemimizdeki derslerimiz okul öncesi ağırlıklıydı ve genelde ergenlerde çalışmalar çok daha kısıtlı konulardı, yani daha çok erken çocukluk eğitimlerimiz vardı. Açıkçası kendimi bu alanda daha zayıf hissettim diyebilirim ve yine yas sürecine yönelik eğitimin eksikliğini çok fazla hissettim.

Sahada çalışan meslek elemanları, hastanelere ve afet bölgelerine gelen kontrolsüz yardımların da kendilerini zorladığını ifade etmiştir. Ayrıca görevlendirmeye gelen-giden personele bilgi aktarımı ve çalışmaların devamı konusundaki koordinasyonsuzlukların çok fazla görüldüğü belirtilmiştir.

Nergis: Koordinasyonsuzluk en büyük sorundu. Görevlendirmeye gittiğimizde 40. Gün olmasına rağmen her giden tekrardan çocuğun öyküsünü almaya çalışıyor, aynı soruları baştan soruyordu. Sahadan dönen yeni gelen ekibe bilgi veremeyince kopukluk oldu ve çocuklar tekrar tekrar travmatize oluyordu.

8. Tema: Öneriler

Tablo 8. Öneriler

Tema	Alt temalar
Öneriler	Ders içerikleri güncellenmeli Psikososyal destek ekibinde var olduğumuzu gösterecek çalışmalar yapılmalı Kaynak kitaplar oluşturulmalı Akran süpervizyonları yapılmalı Vaka paylaşımlarıyla mesleki güçlendirme yapılmalı Afet durumunda, sahada hayatta kalma eğitimleri verilmeli Sağlık Bakanlığı bünyesinde eğitimler verilmeli Sahada çalışan meslek elemanlarına yönelik psikoloji destek sağlanmalı

Çocuk gelişimciler bundan sonraki süreçlerde daha iyi ve nitelikli bir şekilde sahada yer alabilmek adına ders içeriklerinin güncellenmesi ve lisans derslerine psikososyal destek süreçlerini içeren, afet ve kriz durumlarıyla ilgili derslerin eklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Psikososyal destek ekibinin önemli parçası olduğunu belirten katılımcılardan bazıları, çocuk gelişimcilerin bu alandaki varlığını göstermek ve neler yapabildiğini ortaya koymak adına çalışmalar yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Firuze: Afet bölgesinde olan bir ülkede yaşıyoruz. Bizler psikososyal destek çalışmalarında çocuk gelişimciler olarak öncül olabiliriz. Cesur davranıp diğer personeli de bilgilendirip bu konuda yeterli olduğumuzu onlara hissettirmeliyiz ki bize güvensinler ve böyle bir durumda bizimle iletişim kurmaktan çekinmesinler. Afet ve acil durumlarda çocuk gelişimci ne iş yapar, bunu tanımlamak gerekir. Gelişimsel değerlendirme ve destek süreçlerinin yanında afet durumlarında psikososyal destek süreçlerinde var olduğumuzu duyurmamız gerekiyor.

Afet durumlarında ilk defa bu kadar yoğun bir şekilde yer alan meslek elemanları bu alana yönelik kaynak ve rehberlerin eksikliğine vurgu yapmıştır. Ayrıca akran süpervizyonları ve vaka paylaşımlarının önemini belirterek bu paylaşımlarla mesleki güçlendirmenin sağlanabileceğini ifade etmiştir.

Buket: *Şu an düşünüyorum bence akran süpervizyonlarını artırmamız gerekiyor çünkü gerçekten çok faydalı oluyor biz onu kendi aramızda kendi dönem arkadaşlarımıza yapıyoruz aslında. 4 5 arkadaş grubumuz var ve zorlandığımız bir vaka olduğunda herhangi bir şey olduğunda akran süpervizyonunu kendi aramızda yapıyoruz. Onu artırabiliriz bir de mesela dedik ya ani hayat olayları, bence bunların sistematiği olmalı. İlk seansta ne yapmalıyız, sonraki süreçte ne yapmalıyız. En azından ana başlıklarıyla ne yapmamız gerektiğinin anlatıldığı bir kaynak olsa aynı dili, ortak dili konuşmak adına faydalı olabilir.*

Asya: *Ben ilk defa bir çocukla değerlendirme yapıyor gibi hissettim. Ülkece bizde şöyle bir olay var bir şey olduktan sonra koordine oluyoruz, olduktan sonra toplanıyoruz. Bence tamamen ihtiyacımız olan şey bugün sizin burada yaptığınız gibi sürekli bir yol haritasına ihtiyacımız var, yapılanların bir kaynaktan toplanmasına ihtiyacımız var, yani bir kitap olsa bir kaynak olsa bununla alakalı süreçlerin nasıl geçtiğine dair bir liste olsa çok daha güzel olur. Deprem sürecinde yaptığımız süpervizyon çalışmalarında ben şunu anladım; herkes çok zorlanıyor, herkes duygularını yönetmekte güçlük çekiyor anladım. Şimdiye kadar binlerce çocukla görüştük ama bir çocukla nasıl iletişim kuracağım normal bir çocuk değilmiş gibi normal anormal algım değişti ve hiçbir çocukla görmemişim gibi böyle titriyordum. Yani çocuğa soru sorulur mu şu yapılır mı şunu dersem işte travmatize etmiş olur muyum, o yüzden bütün meslektaşlarımızın bunları yaşadığını bildikçe kendimi daha iyi hissettim ya da orada başka bir arkadaşımızın yaptığı bana bir yol çizdi. Yeni bir yol yeni bir fikir edinmemizi sağladı.*

Sahada çalışan meslek elemanları da afet durumunu yaşayan çocuk ve aileler gibi travmatize olma riski altındadır. Sahada çalışan meslek elemanları görevden döndükten sonra mutlaka psikolojik destek süreçlerinin yürütülmesi gerektiğini belirtmiştir. Yaşanan ve şahit olunan olayların travmalara sebep olabileceği ve bununla ilgili personele destek verilmesinin gerekliliğine değinilmiştir.

Bahar: *Bence sahada çalışan veya çocuklarla çalışan meslek elemanlarına yönelik de destekleyici çalışmalar yapılması gerekiyor. Psikolojik olarak etkileniyoruz. Bir süre sonra bizlerin desteğe ihtiyacı oluyor. Bu gibi durumlarda meslek elemanlarına da psikoloji destek verilebilir*

Duru: *Meslek elemanı olarak ikincil travma yaşama riski çok fazla oluyor. Bu nedenle sahadan döndükten sonra meslek elemanlarına yönelik psikolojik destek hizmetlerinin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Fedakârca birçok şeyin peşinde koşuyorsunuz ama döndüğünüzde bunların sizde travmalar oluşturduğunu görüyorsunuz. Bu nedenle destek alınması gerektiğini düşünüyorum*

Çocuk gelişimciler afet ve acil durumlara yönelik ders içeriklerinin yeniden yapılandırılması gerektiği, psikososyal destek sürecine yönelik bilgi ve becerilerin kazanılacağı derslerin müfredatlara eklenmesi gerektiği ve rehber niteliğinde kitapçıkların oluşturulması önerilerinde bulunmuştur. Sahada çalışan meslek elemanlarının psikolojik dayanıklılığı ve yaşayabileceği travmalara da değinen çocuk gelişimciler, deprezede çocuklar ve ailelerle çalışan meslek elemanlarının ikincil travma mağduru olabileceğini ve psikolojik destek hizmeti alması gerektiğini vurgulamıştır.

Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgulara yönelik yapılan içerik analizi sonucunda sekiz ana temaya ulaşılmıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda oluşan temalar; *6 Şubat Depreminin Duyguları, İhtiyaç Tespitinden Psikososyal Desteğe Doğru Giden Saha Süreci, Çocuklarda Tespit Edilen Sorunlar, Çocuk Gelişimci Olarak Yapılan Çalışmalar, Çocuk Gelişimcinin Psikososyal Destek Sürecindeki Rolü, Değişen Normal Algısı, Çocuk Gelişimcilerin Mesleki Zorlukları, Öneriler* olarak şekillenmiştir.

Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen depremlerin ardından birçok meslek elemanı deprem bölgesinde, depreme yakın illerde veya deprem bölgesinden gelen çocuk ve ailelerin olduğu bölgelerde hizmet vermiştir. Bu süreçteki ilk anlarda meslek elemanı olarak hem depremi yaşayan hem de görevine devam etmek durumunda olanlar, ülkenin farklı bölgelerinde yönlendirmeye gelen çocuklarla çalışanlar, göreve yeni başlayanlar ve uzun yıllardır görevde olan çocuk gelişimciler farklı tecrübelerle ve duygularla süreçte yer almıştır. Olayın getirdiği şok ve şaşkınlık duygusu sahadaki birçok meslek elemanının ilk anlarda hissettiği ortak duygular olarak ortaya çıkmıştır. Daha önce karşı karşıya kalınmamış ve tecrübe edilmemiş bu durum, ne yapacağını bilememe hissini ortaya çıkmasına ve bilinen, tecrübe edinilen tüm bilgilerin bir anda anlamını yitirmesine yol açmıştır.

Yaşanan olayın ilk şokunun atlatılmasının ardından durumun gerçekliğine dönmüş ve ortaya çıkan kaos durumuyla baş etme süreci başlamıştır. Hızlıca başlayan ihtiyaç tespiti süreçleriyle birlikte başlangıçta tüm meslek elemanları tek bir kimlikle ihtiyaç tespiti ve analiz çalışmaları yürütmüştür. Psikososyal destek hizmetleri, sahada yürütülen ihtiyaç tespiti çalışmaları, koordinasyon ve bürokratik mücadelelerinin ardından başlamıştır. Yaşanan olayın büyük bir doğal afet olması süreçte birçok karmaşayı da beraberinde getirmiştir. Ekiplerin koordinasyonu, çalışmaların koordinasyonu ve gelen yardımların koordinasyonu gibi süreçler yürütülmüştür. Bununla birlikte ekiplerde kendine yer bulamayan, süreçte tanımlanmış görevleri olmayan meslek elemanlarının kendisini kabul ettirmesi gibi bürokratik mücadelelere ve sonrasında çocuk gelişimci kimliğiyle verdikleri hizmete doğru giden bir süreç akışı yaşanmıştır. Afetlerde ve acil durumlarda, bu durumu yaşayan bireylerin gereksinimlerini belirleme ve bu durumdan önceki yaşantılarına geçiş sürecini hızlandırma, baş etme becerilerini güçlendirme ve yardım çalışanlarının desteklenmesine yönelik çalışmalar bütünü olarak tanımlanan psikososyal müdahaleler çeşitli basamakları içinde barındırmaktadır. İhtiyaç ve kaynak değerlendirmesiyle başlayan bu süreç psikolojik ilk yardım, yönlendirme ve bilgi merkezi oluşturma gibi aşamaları içermektedir (Kızılay, 2008). Eroğlu & Gençay (2024) yaptıkları saha çalışması raporunda psikososyal destek hizmet çalışmalarına başlamadan önce çalışmanın yapılacağı alanlarda ihtiyaç tespiti süreçlerini yürüttüklerini ve bu tespitler doğrultusunda çalışmalara başladıklarını belirtmiştir. Kızılay (2008)'a göre afet durumlarındaki ilk üç aylık süreç acil yardım dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte ihtiyaç ve kaynak değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır. İzleyen sonraki süreçlerde ise iyileştirme çalışmaları yürütülmektedir.

Yaşanan afet durumundan sonra çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunlar görülmüştür. Gelişimsel sorunlar görülmeye başlanmıştır. Poliklinikte çalışan ve sahada görev yapan çocuk gelişimciler çocukların deneyimlediği olayın şiddetine, kayıplara ve yas durumuna bağlı olarak gerileme davranışlarının olduğunu, alt ıslatma, uyku problemi, davranış sorunları ve öfke nöbetleri gibi durumların ortaya çıktığını ifade etmiştir. Travmanın şiddeti, tıbbi müdahaleler, ebeveyn kaybı ve uzuv kaybı gibi durumların

çocuklarda öfke, ayrılık kaygısı ve davranış problemi gibi belirtilerin görülmesine yol açtığı çocuk gelişimciler tarafından sahada gözlemlenen ve karşılaşılan durumlar olarak ifade edilmiştir. Aykaç vd. (2024)'ün depremin çocuklar üzerindeki etkisini okul öncesi öğretmenlerinin gözlemleri aracılığıyla incelediği araştırmada da benzer şekilde çocukların duygusal ve davranışsal olarak depremden etkilendiği görülmektedir. Öğretmenler, çocukların stres, korku, kendini ifade etme zorluğu, uyku problemi, alt ıslatma ve içe kapanma sorunları yaşadığını ifade etmiştir. Bu sorunların dışı vurumu olarak, çocukların gece tek uyumak istemediklerini, yalnız kalmak istemediklerini, en ufak sarsıntıda tedirgin olduklarını ve güvende hissetmek için öğretmenlerine sarılma davranışları gösterdiklerini belirtmiştir. Sahada görev alan çocuk gelişimciler çocukların yaşadıkları durumlara verdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerin ailelerin psikolojik sağlık düzeyinden etkilendiğini belirtmiştir. Kılıç vd. (2003) Bolu depremini yaşayan ailelerle yaptıkları çalışmada çocuklarda görülen travma sonrası stres bozukluğunun şiddetinin babada görülen TSSB varlığı ve depresif bulguların şiddetinden etkilendiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca aile işlevselliğinin çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini etkilediği de görülmüştür. Ani gelişen ve beklenmedik olaylar deprem gibi doğal olaylar çocukları daha fazla etkilemektedir. Bu durumlarda çocukların tepkilerinin nedenlerini anlamak, verilen tepkilerin normal olduğunu bilmek çocuklara yardım etmek ve yaşadıkları duygularla sağlıklı bir şekilde baş etmelerini sağlamak için önemlidir (Aral, 2023). Özel & Ersoy (2023) yaptıkları araştırmada depremden etkilenen farklı bir ile yerleştikten sonraki okula uyum süreçleri incelenmiştir. Araştırma bulguları çocukların okula uyum sağlamada yaşadıkları zorlukların altında korku ve kaygının en fazla olduğu bununla birlikte ayrılık kaygısı ve yeni kültüre uyum gibi durumların da çocukların uyum sürecini etkilediğini ortaya koymuştur. Yine bu süreçte velilerin iş birliği ve katılımının çocukların uyum sürecini etkilediği ifade edilmiştir. Araştırmalara yansıyan bulgular (Kılıç vd., 2023; Özel & Ersoy, 2023) ve çocuk gelişimcilerin sahadaki deneyimlerinden yansıyan bilgiler, çocukların ebeveynlerin davranışlarından etkilendiğini, ebeveynlerin iyi oluş düzeylerinin çocuklara yansıdığı ve çocukların süreci sağlıklı bir şekilde atlama için ebeveynlerin iyi oluşuyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Çocuk gelişimciler, çocuk ve ailelerle çalışırken çocukların davranışsal ve duygusal tepkileriyle ilgili aileleri yönlendirmiştir. Ailelerin, çocuklarında görülen davranışların nedenlerini anlamasına ve çocuklarıyla doğru bir şekilde iletişim kurmasına yardımcı olmuştur. Çocuk gelişimciler mesleki yeterlikleri ve sorumlulukları doğrultusunda depremden etkilenen çocuk ve ailelere yönelik çalışmalarını yürütmüştür. Aile görüşmeleri, değerlendirme ve destek süreçleriyle çocuğu bütüncül olarak ele alıp deprem sürecini yaşayan çocukların ve ailelerin sorunlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Çocuk ve ailelerin ihtiyaçlarından psikolojik ilk yardım ve gelişimsel destek sürecine kadar birçok çalışma yürüten çocuk gelişimciler, çocuk ve ailelerin süreci en az zararla atlmasına, sorunların farkına vararak etkili baş etme yöntemleri geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Doğan-Keskin vd. (2017) sağlık kuruluşlarında çalışan çocuk gelişimcilerle yapmış oldukları araştırmada çocuk gelişimcilerin, değerlendirme, izlem ve destek çalışmaları yürüttüğü, ailelerle çocuk odaklı görüşmeler yaptığı, erken müdahale programları hazırladığı görülmektedir. Çocuk gelişimciler gerekli durumlarda diğer meslek elemanlarıyla iş birliği yapmaktadır. Yapılan iş birlikleri çocukların detaylı olarak değerlendirilmesi ve uygun hizmetlere erişmesi için önem taşımaktadır (Tercan & Bıçakçı, 2016). Çocuk gelişimciler deprem bölgesinde de benzer şekilde değerlendirme, izlem, destek ve müdahale çalışmaları sürdürmüş ve ailelerle görüşmeler yapmıştır. Psikososyal destek ekibinde yer alan diğer sağlık profesyonelleriyle iş birliği yaparak çocuk ve ailelerin hizmetlere ulaşmasına yardımcı olmuştur.

Çocuk gelişimciler psikososyal destek sürecinde mesleki becerileri ve yetkinlikleri çerçevesinde çalışmalar yürütmüş ve roller üstlenmiştir. Süreçte çocuğu ve ihtiyaçlarını anlayabilen, doğru iletişim kuran, bütüncül yaklaşan ve çocuklarla güvene dayalı ilişkiler geliştiren roller üstlendiğini belirten çocuk gelişimciler sadece çocukların değil aile üyelerinin de iyi oluşunu sağlamak için yönlendirme çalışmaları yaptıklarını ifade etmiştir. Çocuklarla doğru iletişim kurmanın önemine değinen katılımcılar çocuklara güven verici bir şekilde yaklaştıklarını, nerede olduklarını, buldukları bölgenin güvenli olduğunu ve ihtiyacı olan şeylerin karşılanacağı gibi ifadelerle güvene dayalı ilişkiler kurduklarını belirtmiştir. Oyunun terapötik gücünü bilen meslek elemanları olarak çocukların oyun ihtiyaçlarını karşılayacak ortamlar oluşturduklarını ve oyunla iyileşmeleri adına çalışmalar yürüttüklerini ifade etmiştir. Katılımcılar, oyun oynayabilen çocukların geceyi rahat geçirdiği ve uyuyabildiğini oyun oynayamayan çocuğun uyuyamadığını gözlemlemiştir. Kinoshita & Woolley (2015) Japonya'da yaşanan depremlerden sonra kurulan oyun alanlarının çocuklar üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmada, çocuklar için kurulan macera oyun alanları ve oyun otobüslerinin çocuklar üzerindeki etkisi ortaya çıkmıştır. Araştırmada oyun aracılığıyla yaşadıkları durumlar tekrar tekrar canlandırılan çocukların kendini ifade ederek rahatladığı ve akranlarıyla bir araya gelebildiği belirtilmiştir. Bu oyun alanları aracılığıyla çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı, deprem sonrası iyileşme süreçlerinin kolaylaştığı vurgulanmıştır. Aykaç vd. (2024) yaptığı araştırmada çocukların depremden yaşadıkları duyguları oyunlarına ve çizimlerine yansıttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya dahil olan öğretmenler çocukların oyunlarında güvenli alan, yardımlaşma, hayat üçgeni gibi kavramlara yere verdiğini ve yıkıp yeniden inşa etmeye dayalı oyunlar oynadıklarını belirtmiştir. Çocuklar yaşadıkları durumları ve duygularını oyunları aracılığıyla anlatarak kendilerini ifade etmiştir. Sınıflarındaki depremden çocukların bu davranışlarını gözlemleyen öğretmenler, çocukların duygularını anlamasının, kendilerini ifade edecek ortamların oluşturulmasının ve deprem sonrası çocukların iyileşme sürecine destek olacak bilgiye sahip olmanın önemine dikkat çekmiştir. Çocuğun ihtiyacının farkında olarak, bu ihtiyaçlar doğrultusunda ortamlar oluşturan ve çocuğun güven duygusunu hissetmesini sağlayan meslek elemanlarının sahada yer alması ve psikososyal destek ekibinin bir üyesi olması oldukça önemlidir. Yıldız vd. (2023) çocuklara yönelik psikolojik ilk yardımın ilk aşamasında barınma, beslenme ve uyku düzeninin sağlanması gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması sonrasında ise güven duygusunun sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Çocuğu tanıyan ve ihtiyaçlarının farkında olan meslek elemanlarının sahada olması ve bu rolleri üstlenmesi, çocukların süreci en az hasarla atlatalmalarına yardımcı olacaktır.

Deprem süreci yeni normalleri beraberinde getirmiştir. Daha önceki dönemlerde sorun olarak algılanan davranışlar ve durumlar bu sürecin normal olarak ele alınmaya başlamıştır. Aileler, çocuklar ve uzmanlar yaşadıkları süreçte hissettikleri duyguların ve değişen davranışların ne olduğunu anlamaya çalışmıştır. Yaşananların normal olup olmadığı sorgulanmıştır. Aileler çocuklarındaki davranışların, çocuklar depremden sonra hissettikleri duyguların, çocuklarla çalışan uzmanlar ise daha önce hiç çocukla

çalışmıyormuş gibi hissetmenin normal olup olmadığını sorgulamaya başlamıştır. Çocuk gelişimciler çalıştıkları ailelere ve çocuklara yaşadıkları durumun normal olduğunu, hissettikleri duyguların normal olduğunu, çocuklardaki davranış sorunlarının bir süre daha görülmesinin normal olduğunu anlatmaya çalışarak ailelerin ve çocukların rahatlamasına yardımcı olmuştur. Ailelerin "bu yaşadıklarınız normal" cümlesini duymaya ihtiyaçlarının olduğunu ifade eden çocuk gelişimciler, normalin farkına varıldıkça süreçlerin daha kolay ilerlediğini ve iyileşme sürecini desteklediğini gözlemlemiştir. Depremden etkilenen aileler çocuklarında oluşan duygusal ve davranışsal zorluklara nasıl yanıt vereceğini bilememektedir. Bu nedenle bakım verenlerin veya anne babaların desteklenmesi gerekmektedir. Destekleyici çalışmalar ebeveyn-çocuk ilişkilerinin artmasına, ailenin sağlıklı kalmasına ve güçlenmesine yardımcı olacaktır (El-Khani vd., 2023).

Çocuk gelişimciler psikososyal destek sürecinde aldıkları roller ve yaptıkları çalışmaların yanı sıra mesleki olarak birtakım sorunlarla da karşı karşıya kalmıştır. Katılımcılar, sahada görev alırken ekibin içinde yer alan diğer profesyonellere mesleki becerilerini ve yetkinliklerini anlatmak, bildiğini kanıtlamak zorunda hissetmek gibi zorlayıcı süreçlerden geçtiğini belirtmiştir. Çocuklar ve ailelere yönelik çalışmalar yürütmek için sahada olmak isteyen meslek elemanları görev tanımlarının bilinmemesi, psikososyal destek sürecinde ilk defa bu kadar kalabalık ve sistemli bir şekilde yer alınmasından dolayı tanımlı görevlerinin olmaması durumlarının süreçte zorluklar yaşamalarına yol açtığını aktarmıştır. Lisans eğitim sürecinde aldıkları derslere de değinen çocuk gelişimciler, eğitim müfredatında afet ve kriz dönemlerine derslerin eksikliği, ergenlik dönemindeki çocuklara yönelik bilgi ve deneyim eksikliklerinin de sahada mesleki olarak zorlanmalarına yol açtığını ifade etmiştir. Taştepe & Köksal Akyol (2014)'ün hastanede görev yapan çocuk gelişimcilerle yapmış olduğu araştırmada çocuk gelişimciler, hastanede çalışan diğer sağlık profesyonelleriyle iş birliği yaparak çalıştıklarını bu nedenle de diğer sağlık profesyonellerinin görev tanımlarını bildiklerini, çocuk gelişimciye karşı olumlu bir tutum içinde olduklarını belirtmiştir. Deprem sürecinde çocuk gelişimciler görevlendirmeye farklı bölgelere gitmiş ve farklı meslek elemanlarının bulunduğu ekiplerle çalışmıştır. Daha önce bir çocuk gelişimciyle aynı ekipte bulunmayan ve çocuk gelişimcinin yeterliklerini bilmeyen meslek elemanlarıyla karşılaşan çocuk gelişimciler kendilerini kanıtlamak durumunda kalmanın zorluğunu yaşamıştır. Cesur & Köksal Akyol (2018) ve Yavuz & Gözün Kahraman (2022) tarafından hastane dışındaki çalışma alanlarında görev yapan çocuk gelişimcilerin de benzer durumlarla karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Görev aldığı alanlarda diğer meslek elemanları tarafından mesleklerinin tanınmaması ve saygı gösterilmemesi çocuk gelişimcileri olumsuz etkileyebilmektedir. Aldığı mesleki eğitim gereği çocuklara yönelik değerlendirme, izlem, yönlendirme ve karar alma süreçlerinde yer alan çocuk gelişimciler mesleki olarak tanınmamanın getirdiği stres ve motivasyon kaybıyla baş etmektedir.

Sahada yaşanan mesleki zorluklara ilişkin görüş bildiren çocuk gelişimciler; lisans müfredatlarının afet ve acil durumlara yönelik dersler eklenerek güncellenmesi gerektiğini, psikososyal destek süreçlerine ilişkin içeriklere yer verilmesi ve ergenlik dönemine yönelik derslerin daha fazla yer alması gerektiğini belirtmiştir. Bunlarla birlikte kaynak ve rehber eksikliğine değinen meslek elemanları acil durumlara yönelik el kitaplarının, kaynak kitapların ve rehberlerin hazırlanması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca sahada aktif olarak çalışan meslek elemanlarının ikincil travmaya maruz kalabileceğine değinen çocuk gelişimciler görev süresi bittikten sonra meslek elemanlarına yönelik de destek çalışmalarının yürütülebileceğini belirtmiştir. Çocuklar yaşanan deprem esnasında ve sonrasında yıkıntılara, insanların yaşadıkları durumlara maruz kalmıştır. Aileler de yaşadıkları durumların şokuyla ağlama, donup kalma, çılgın atma gibi tepkiler vermiş ve farklı duygularla deprem anını yaşamıştır (Darga, 2023). Aileler ve çocukların maruz kaldığı bu durumlara yönelik iyileştirici çalışmalar yürüten meslek elemanları da dolaylı olarak maruz kalmakta ve deprem bölgesinde yaşam koşullarına ve hikayelere şahit olmaktadır (Bıçakçı & Okumuş, 2023). Bu yaşantılar meslek elemanlarının da psikolojik sağlamlığına etki etmekte ve destek ihtiyacı hissetmelerine yol açmaktadır. Bu nedenle meslek elemanlarının da süreçten sonra desteklenmesi daha sonraki görevlendirmelerinde ailelere ve çocuklara faydalı olmaları açısından önem taşımaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak çocuk gelişimciler depremin hemen ardından sahada çalışmalara başlamıştır. Deprem bölgesinde görev yapan, görevlendirmeye giden ve bulunduğu bölgeye sevk edilen çocuklar ve ailelerine yönelik hizmetlerde yer alan çocuk gelişimciler, ihtiyaç tespiti ve koordinasyon çalışmasıyla başlayıp çocuk ve ailelere yönelik çalışmalarla devam eden bir süreç yaşandığını belirtmiştir. Çocuk gelişimciler bu süreçte hekim ve diğer sağlık profesyonelleriyle iş birliği yapmış ve koordinasyon sürecinde yer almıştır. Çocuk ve aileyi merkeze alarak onların ihtiyaçları doğrultusunda destek hizmetleri yürütmüştür. Deprem sürecinde psikososyal destek ekipleri içinde ilk defa bu kadar sistemli bir şekilde yer alan çocuk gelişimciler mesleki açıdan zorluklar yaşamakla birlikte mesleki yetkinlikleri doğrultusunda çocuk ve ailelere yönelik önemli çalışmalar yürütmüştür. Travma, kayıp ve yas süreçlerine ilişkin deneyim eksiklikleri sahadaki meslek elemanlarını zorlayan durumlar arasında yer almıştır. Bununla birlikte sahada birlikte çalıştıkları diğer meslek elemanlarının çocuk gelişimcilere yönelik tutum ve davranışları, çocuk gelişimcilerin mesleki yetkinliklerine yönelik ön yargıları meslek elemanlarını olumsuz etkilemiştir. Fakat ortaya çıkan bulgular çocuk gelişimi meslek elemanlarının afet ve acil durumlardaki önemini ortaya koymuştur. Çocuğu tanıyan ve aileyi merkeze alarak çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda destek hizmetleri sunan çocuk gelişimciler sahada yürüttükleri çalışmalarla ekibin önemli bir parçası olduklarını göstermiştir.

Çocuk gelişimi meslek elemanlarının afet ve acil durumlarda yapacağı çalışmaların belirlenmesi, görev, yetki ve sorumluluklarının tanımlanmasına yönelik çalışmaların artırılması meslek elemanlarının psikososyal destek süreçlerinde sistemli bir şekilde yer almasına yardımcı olacaktır.

Lisans eğitimi veren bölümler psikososyal destek sürecinde aktif olarak yer alan meslek elemanlarının tecrübelerinden yola çıkarak lisans ders içeriklerinde güncellemeler yapabilir ve meslek elemanlarının desteğiyle vaka paylaşımları içeren dersler planlayabilir.

Meslek sivil toplum kuruluşları sahada görev alan meslek elemanlarının tespit ettiği eksikliklere yönelik çalışmalar yürütebilir. Meslek elemanlarının tanınması, eğitim ihtiyaçlarının karşılanması gibi destekleyici çalışmalar yürütebilir.

Çocuk ve ailelere yönelik destekleyici/önleyici çalışmalarda bulunan çocuk gelişimciler, çocuğun en az yıpranacağı uygulamalar ile ailelere, diğer meslek profesyonellerine ve saha çalışanlarına destek uygulamaları yürütmektedir. Çocukların ihtiyaçlarını bilen, çocuğun gelişimini, davranışlarının altında yatan nedenleri ve bu durumlarda neler yapabileceğini bilen meslek elemanlarının sahada daha fazla yer alması, psikososyal destek ekiplerindeki rollerinin tanımlanması ve sayılarının artırılması önemli olacaktır. Bu konuda meslek örgütü, akademisyenler, meslek elemanları ve bakanlıkların iş birliği yapacağı çalışmalar yürütülebilir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Teşekkür

Araştırma sürecinde gönüllü olarak çalışmaya dahil olan çocuk gelişimcilere ve araştırma sürecinin yürütülmesinde teknik destek veren Çocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği'ne teşekkür ederiz.

Finansal Destek

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Etik Komite Onayı

Araştırmanın etik kurul izinleri Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'nun 13.06.2023 tarih ve E-35523585-302.99-87673 sayılı kararı ile alınmıştır. Araştırma sürecinde katılımcıların gönüllü onamları alınmış ve araştırma sürecinde ses kayıtlarının alınacağına ilişkin bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırma sürecinde ve makalede katılımcıların kimliklerini açığa çıkaracak herhangi kişisel bilgiye yer verilmemiştir. Yapılan alıntılarda katılımcılara atanan kod adlar kullanılmıştır.

Bilgilendirilmiş Onam

Araştırma sürecinde katılımcıların gönüllü onamlarını almak amacıyla online olarak hazırlanan bilgilendirilmiş onam formu gönderilmiştir. Araştırmaya gönüllü dahil olmayı kabul eden katılımcılar formu doldurup göndermiştir. Bununla birlikte araştırma süreciyle ilgili tüm katılımcılara sözlü olarak bilgilendirme yapılmış, araştırma sürecinde ses kayıtlarının alınacağına ilişkin bilgi verilmiş ve onamları alınmıştır. Bu doğrultuda tüm katılımcıların onayı alındıktan sonra görüşmeler başlatılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız.

Yazar Katkıları

Yasemin Yılmaz: Fikir, Tasarım, Veri Toplama ve İşleme, Literatür Tarama, Yazma, Eleştirel İnceleme
Emrullah Can Yavuz: Literatür Tarama, Veri Toplama ve İşleme, Analiz ve Yorumlama, Yazma

Kaynaklar

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2023). 06 Şubat 2023 Pazarlık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 – Mw: 7.6 depremleri raporu. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf
- Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği. (2011). Psikososyal uygulamalar katılımcı kitabı. <https://mavilotusdotorg.files.wordpress.com/2014/05/afetlerde-psikososyal-uygulamalar-ec49fitimi-kitabc4b1.pdf>
- Altun, F. (2016). Afetlerde psikososyal hizmetler: Marmara ve Van depremleri karşılaştırmalı analizi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8-9), 183-197.
- Aral, N. (2023). Depremin çocuklara etkileri. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 6(11), 93-105. <https://doi.org/10.36731/cg.1299175>
- Aykaç, B., Akdaş, E., Leblebici, B. Ö., & Meral, H. (2024). Depremin çocuklar üzerindeki psikolojik ve davranışsal etkileri. *Ulusal Özgün Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 21–36.
- Bıçakçı, A. B., & Ergüney Okumuş, F. E. (2023). Depremin psikolojik etkileri ve yardım çalışanları. *Avrasya Dosyası*, 14(1), 206-236.
- Cesur, E., & Köksal Akyol, K. (2018). Aile ve sosyal politikalar bakanlığında çocuk gelişimci olmak. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(2), 245-269.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 4(1), 95-107.
- Darga, H. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde çocukların yaşadıkları ve ebeveynlerinde tanık oldukları duygu durumları. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, 68, 213-248.
- Doğan Keskin, A., Salık, H., Akbaş, A., Bayram, B., & Aral, N. (2017). Sağlık alanında görev yapan çocuk gelişimcilerin uygulamalarının incelenmesi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(10), 198-206.
- Doğan-Keskin, A., & Bayhan, N. P. (2020). Çocuk gelişiminin dünü, bugünü ve yarını. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 881-900.
- El-Khani, A., Calam, R., Cluver, L., Rakotomalala, S., & Maalouf, W. (2023). Urgent help needed for children affected by the earthquake in Syria and Türkiye. *The Lancet Psychiatry*, 10(4), 246-247.
- Eroğlu, D., & Gençay, H. (2024). Deprem bölgesi psikososyal destek çalışması raporu: Adıyaman, Diyarbakır, Malatya. *Kadının İnsan Hakları Derneği*. <https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2373>
- Kılıç, E. Z., Özgüven, H. D., & Sayıl, I. (2003). The psychological effects of parental mental health on children experiencing disaster: The experience of Bolu earthquake in Turkey. *Family Process*, 42(4), 485-495.
- KIZILAY. (2008). Afetlerde psikososyal destek uygulama rehberi. https://www.kizilay.org.tr/upload/Dokuman/Dosya/20725363_afetlerde-psikososyal-destek-uygulama-rehberi.pdf
- Kinoshita, I., & Woolley, H. (2015). Children's play environment after a disaster: the great East Japan earthquake. *Children*, 2(1), 39-62.
- Morgan, D. L. (1997). Planning and research design for focus groups. *Focus groups as qualitative research*, 16(10.4135), 9781412984287.
- Özel, Ö., & Ersoy, B. (2023). Depremden etkilenen okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum sürecine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 465-481.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir). Pegem Akademi Yayınları.

- Taştepe, T. & Köksal Akyol, A. (2014). Hastanelerde görev yapan çocuk gelişimcilerin çalışma ortamları ile mesleklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 29-54.
- Tercan, H. ve Bıçakçı, M. Y. (2016). Sağlık bilimlerinde transdisipliner yaklaşım içerisinde çocuk gelişimcinin rolü. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 3(1), 157-168.
- Yavuz, E. C., & Gözün Kahraman, Ö. (2022). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çocuk gelişimci olmak. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 811-840.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldız, M. İ., Başterzi, A. D., Yıldırım, E. A., Yüksel, Ş., Aker, A. T., Semerci, B., ..., Hacıoğlu Yıldırım, M. (2023). Deprem sonrası erken dönemde koruyucu ve tedavi edici ruh sağlığı hizmeti-Türkiye psikiyatri derneği uzman görüşü. *Turkish Journal of Psychiatry*, 34(1), 39-49.
- Yılmaz, Y., & Yıldız Akkuş, S. (2018). Türkiye'de sağlık kuruluşlarında çocuk gelişimci. P. Bayhan & İ. Artan (Eds.), *Sağlık kuruluşlarında çocuk* (s. 138-157) içinde. Hedef Yayıncılık.